

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Geografie a kartografie

Andrea Midlochová

**ROLE INTERPRETACE MÍSTNÍHO DĚDICTVÍ V CESTOVNÍM
RUCHU NA PŘÍKLADU OBCE DOLNÍ DVŮR**

THE ROLE OF INTERPRETATION OF LOCAL HERITAGE IN TOURISM:
THE EXAMPLE OF DOLNÍ DVŮR

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Iveta Čtveráková

Praha 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne .....

.....

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Ivetě Čtverákové za čas, který mi při vedení práce věnovala a za ochotu s kterou mne vždy směřovala k danému cíli. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a své názory potřebné pro tuto práci. Zvláštní poděkování patří Daniele Bednárové za pomoc během terénního šetření. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat přátelům a rodině, zejména mamince Janě Jehlíkové za podporu během celého studia.

ABSTRAKT

Bakalářská práce přibližuje problematiku interpretace místního dědictví a spolupráce místních obyvatel při tvorbě produktů a aktivit v rámci udržitelného cestovního ruchu. V teoretické části jsou definovány jednotlivé složky místního dědictví a územní identity a jejich interakce s cestovním ruchem. Stěžejní část je věnována interpretaci místního dědictví v rámci destinačního managementu cestovního ruchu na venkově. Cílem empirické části práce je analyzovat interpretační infrastrukturu, propagaci zkoumané lokality a následně prostřednictvím řízených rozhovorů zjistit míru spolupráce jednotlivých aktérů cestovního ruchu a stav udržitelného cestovního ruchu v obci Dolní Dvůr v Krkonoších. Zjištěné nedostatky bránící rozvoji lokality, z nichž nejvýznamnější jsou nefungující spolupráce, chybějící lidské zdroje, nedostatečně rozvinutá turistická a interpretační infrastruktura a nezájem místních o cestovní ruch jsou diskutované s literaturou a následně jsou navržena jejich řešení.

Klíčová slova: udržitelný cestovní ruch, místní dědictví, interpretace informací, místní spolupráce, Dolní Dvůr

ABSTRACT

Bachelor thesis is focused on the issue of interpretation of local heritage and the cooperation of local inhabitants in connection with the process of creating products and activities based on sustainable tourism. Individual segments of local heritage and territorial identity and their interaction with tourism are defined in the theoretical part. Key part deals with the interpretation of local heritage within the destination management of tourism in countryside. Goal of empiric part is to analyse interpretative infrastructure and promotion of studied location. Semi-structured interviews were subsequently used to determine the level of cooperation within individual actors of tourism as well as the state of sustainable tourism in Dolní Dvůr, village located in the Krkonoše Mountains. Main drawbacks blocking the development of region were then discovered and defined as non-functional cooperation, lack of human sources, not enough developed infrastructure of tourism and interpretation and finally, disinterest of local inhabitants in tourism at all. These weaknesses are discussed with literature and afterwards there are suggested possible solutions.

Key words: sustainable tourism, local heritage, interpretation information, local cooperation, Dolní Dvůr

OBSAH

1. Úvod	8
2. Teoretický rámec	11
2.1 Cestovní ruch	11
2.1.1 Udržitelný cestovní ruch	11
2.1.2 Venkovský cestovní ruch	12
2.2 Místní dědictví a identita	13
2.3 Vlivy cestovního ruchu na místní dědictví a identitu a jejich optimalizace	16
2.4 Vzdělávání a interpretace v cestovním ruchu	19
2.4.1 Aktéři interpretace	20
2.4.2 Zásady a cíle interpretace	20
2.4.3 Plánování interpretace a druhy interpretačních prostředků	22
2.5 Výzkumné otázky	25
3. Metodika	26
4. Případová studie Dolní Dvůr	31
4.1 Vymezení zájmového území	31
4.2 Analýza interpretační infrastruktury	36
4.3 Analýza polostrukturovaných rozhovorů s aktéry cestovního ruchu	43
4.4 Doporučení pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu v obci Dolní Dvůr	52
5. Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	57

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
FIM	Fakulta informatiky a managementu
KRNAP	Krkonošský národní park
UHK	Univerzita Hradec Králové
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations (Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu)
UNWTO	United Nations World Tourism Organization (Světová organizace cestovního ruchu)

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A MAP

Tabulka 1: Principy a zásady interpretace dle vybraných autorů	21
Tabulka 2: Model plánování interpretace	22
Tabulka 3: Charakteristika respondentů	28
Tabulka 4: Základní otázky rozhovorů	29
Mapa 1: Umístění Krkonoš v rámci České republiky	31
Mapa 2: Krkonoše s vyznačeným katastrem Dolního Dvora	32
Mapa 3: Centrum Dolního Dvora s vyznačeními interpretačními prostředky	41
Obrázek 1: Ukazatele k chatám a mapa obce umístěná na Rudném náměstí	37
Obrázek 2: Uvítací tabule na začátku obce	38
Obrázek 3: Vyhlídka nad penzionem Duha	39
Obrázek 4: Informační tabule vyhlídky u hřbitova	39
Obrázek 5: Výstava v budově obecního úřadu	40
Obrázek 6: Venkovské infocentrum mikroregionu v Lánově	42

1. Úvod

Cestovní ruch je v dnešní době nedílnou součástí našich životů. Představuje jedno z nejrychleji rostoucích odvětví ekonomiky a zároveň má významné společenské a ekologické dopady (Timothy, Boyd 2006). Společně s rostoucím rozvojem cestovního ruchu vzrůstají i jeho rizika, což vede k rozvoji udržitelných forem cestovního ruchu (Pásková 2009). V této práci je diskutován konkrétně udržitelný venkovský cestovní ruch založený na místním dědictví. Místní dědictví, které zahrnuje přírodní dědictví, kulturní dědictví, ale i místní identitu, je jedním z nejdůležitějších, ale zároveň nejohroženějších faktorů rozvoje cestovního ruchu (Timothy, Boyd 2006). Pro udržitelný cestovní ruch, který bude ekonomicky výhodný pro lokalitu a její obyvatele, ale zároveň nebude ohrožovat místní dědictví je důležitý fungující destinační management (Holešinská 2010). V poslední době hraje čím dál důležitější roli vzdělávání a interpretace místního dědictví, které by měly být součástí každého destinačního managementu (Loulanski, Loulanski 2011). Zejména pro venkovské oblasti, které často disponují lehce narušitelným místním dědictvím, je důležitý destinační management založený na fungující spolupráci, který vytváří vhodnou interpretaci, jež přispívá k ochraně místního dědictví a zároveň uspokojuje potřeby návštěvníků. Místní dědictví a identita umožňují rozvoj cestovního ruchu, což je pro některé venkovské lokality často jediný zdroj příjmů. Je tedy velice důležité, aby v daných lokalitách nedocházelo k nepřiměřenému rozvoji cestovního ruchu, který může skončit ztrátou místního dědictví, tudíž i ztrátou zdroje příjmů.

Konceptem udržitelného cestovního ruchu se zabývá již řadu let mnoho autorů (Bessière 1998, Pásková 2009, Lóránt, Tünde 2010, Loulanski, Loulanski 2011), stejně tak i destinačním managementem (Holešinská 2010, Šauer 2010, Jakubíková 2012). Existuje i velké množství odborných časopisů zaměřených na aktuální problematiku, jedním z nejhlavnějších je *Journal of Sustainable Tourism*, nebo *Journal of Heritage Tourism*. I přesto stále dochází v mnoha lokalitách k neudržitelnému rozvoji cestovního ruchu a nedostatečnému přizpůsobení se novým trendům. Mnoho autorů se již zabývá i interpretací a vzděláváním v rámci udržitelného cestovního ruchu (Tilden 1977, Carr 2004, Carrod, Fyall 2000, Nuryanti 2005, Ham, Weiler 2012, Xu a kol. 2013, Milošová a kol. 2014), avšak stále se jedná o relativně málo diskutované téma, které nemá silnou teoretickou základnu. Interpretace informací je součástí každé turistické destinace, avšak

jejímu studiu a správnému provedení, které kromě obecných zásad záleží na dalších specifických podmínkách, je věnováno pouze málo pozornosti. V Česku se věnuje problematice interpretace místního dědictví zejména Nadace Partnerství, která sepsala několik příruček plánování a tvorby správné interpretace.

Vzhledem k rychlým změnám doprovázejícím cestovní ruch, je třeba stále se věnovat vývoji udržitelného cestovního ruchu a správnému fungování destinačního managementu. Stejně tak je důležité hledat nové prostředky a nástroje destinačního managementu a nadále je rozvíjet a věnovat více pozornosti zásadám správné interpretace místního dědictví a jejich realizaci v konkrétních lokalitách. Tato práce se věnuje místnímu dědictví a jeho interpretaci v rámci destinačního managementu udržitelného cestovního ruchu zejména ve venkovských oblastech. Pro případovou studii byla vybrána obec Dolní Dvůr v centrální části Krkonoš, a to z důvodu bohatého místního dědictví, které je vhodné pro rozvoj cestovního ruchu. Ten již v obci rozvinut je, avšak stále velice omezeně v porovnání se srovnatelnými lokalitami v Krkonoších, jako je například Černý Důl, Benecko apod. Pro lokalitu je tedy velice důležitý fungující destinační management a správná interpretace místního dědictví, která by přispěla k rozvoji udržitelného cestovního ruchu.

Hlavním cílem práce je analýza interpretace místního dědictví a posouzení fungování udržitelného cestovního ruchu v obci Dolní Dvůr. Výsledkem práce by pak mělo být doporučení, jak zlepšit případné nedostatky, které budou zjištěny.

Mezi dílčí cíle práce patří:

- Přiblížení problematiky místního dědictví a jeho interpretace v širší souvislosti udržitelného cestovního ruchu.
- Analýza interpretační infrastruktury v obci a propagace dané lokality v nejbližším infocentru a na internetu.
- Prostřednictvím řízených polostrukturovaných rozhovorů s různými aktéry cestovního ruchu zjistit, jak funguje spolupráce mezi jednotlivými aktéry
- Prostřednictvím řízených polostrukturovaných rozhovorů s různými aktéry cestovního ruchu zjistit, zda dochází ke vhodnému rozvoji udržitelného cestovního ruchu.
- Diskutovat odpovědi respondentů s dalšími okolnostmi a navrhnout možnosti pro zlepšení udržitelného cestovního ruchu v obci.

Po úvodní kapitole, která představuje hlavní téma práce a seznamuje s cíli a strukturou celé práce, následuje teoretický rámec. V teoretické části se autorka pomocí odborné literatury pokouší přiblížit problematiku místního dědictví i místní identity a jejich interpretace v širších souvislostech udržitelného cestovního ruchu a venkovského cestovního ruchu. Kromě definice základních pojmů je zde především snaha naznačit jejich možné souvislosti. Následuje třetí kapitola popisující metodiku empirické části. Čtvrtá kapitola se již věnuje případové studii. Je zde popsáno zájmové území, jehož popis je zaměřen zejména na cestovní ruch, následují výsledky terénního šetření, kdy první část tvoří zhodnocení interpretační infrastruktury doplněné o fotografie konkrétních interpretačních prostředků a druhá část se věnuje vyhodnocení rozhovorů s aktéry cestovního ruchu. V kapitole zároveň dochází k diskuzi s literaturou a k návrhům řešení některých zjištěných nedostatků. V páté závěrečné kapitole jsou shrnuty zjištěné poznatky a konfrontovány s cíli práce, zároveň jsou zde navrženy možnosti pro další výzkum.

2. Teoretický rámec

2.1 Cestovní ruch

Vzhledem k interdisciplinární povaze lze cestovní ruch definovat různě. Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) (1994, s. 81) definuje cestovní ruch jako: „*Činnosti při cestování a pobytu osob mimo jejich obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden rok za účelem trávení volného času, rekreace, obchodu a jiných činností.*“ Pro nás bude stěžejní geografický pohled, který se snaží o komplexní zachycení tohoto fenoménu. Geografie cestovního ruchu zkoumá na různých hierarchických úrovních celkovou interakci krajinné sféry a cestovního ruchu. Konkrétně studuje jednotlivé faktory a podmínky rozvoje cestovního ruchu v určitých lokalitách a navrhuje vhodné formy cestovního ruchu vzhledem k přírodním, kulturním, společenským a ekonomickým podmínkám (Vystoupil 2008). Geografie cestovního ruchu, jakožto vědecká disciplína, vznikla přibližně ve 30. letech 20. století, což úzce souvisí s rozvojem rekreace a volného času v tomto období (Vystoupil 2008). Od svého vzniku vystřídala mnoho teoretických a metodologických přístupů. Dnes dominují zejména tři přístupy: 1) behaviorálně geografický přístup, který se soustředí na samotné turisty a jejich chování; 2) přístup, který hodnotí vliv cestovního ruchu na rekreační a turistické oblasti a 3) stále významnější přístup, který se zaměřuje na interakci cestovního ruchu a kulturních faktorů (Vystoupil 2008). Cestovní ruch může pro danou lokalitu znamenat rozvoj a přínos ve formě nových pracovních příležitostí, zvelebování přírodní i kulturní krajiny, investic do infrastruktury. Na druhé straně však může mít také vážné negativní důsledky, např. znehodnocování přírodních či kulturních památek, ztráta místní identity nebo nespravedlivé rozdělení zisků z cestovního ruchu (Pásková 2009, Loulanski, Loulanski 2011). Společně s rostoucím rozvojem cestovního ruchu vrůstají i jeho rizika, což vedlo již v 90. letech k rozvoji konceptu udržitelného cestovního ruchu, který je dnes stále více diskutovaný (Loulanski, Loulanski 2011).

2.1.1 Udržitelný cestovní ruch

Udržitelný cestovní ruch je postaven na třech základních pilířích – ekonomický, environmentální a sociokulturní, které musejí být ve vzájemné rovnováze (Pásková, Zelenka 2002). Znamená to, že cestovní ruch v dané lokalitě by měl být ekonomicky

výhodný pro všechny aktéry včetně místních obyvatel. Zároveň by však neměl narušovat kvalitu přírodního prostředí, kulturní dědictví a místní identitu. Často dochází k upřednostňování ekonomické složky na úkor ostatních složek a dochází k nezvratnému ničení kulturních a přírodních památek (Pásková 2009). Loulanski a Loulanski (2011) popisují místní dědictví nejen jako zdroj cestovního ruchu, ale jako velice významný a nenahraditelný druh kapitálu, který bude přinášet zisk pouze, když se bude moudře a šetrně využívat. Je třeba, aby jednotlivé pilíře udržitelného cestovního ruchu byly ve vzájemné symbióze, nikoliv v rozporu. Jedním z hlavních nástrojů, který napomáhá k vytvoření onoho symbiotického vztahu mezi jednotlivými složkami udržitelného cestovního ruchu, je správná interpretace místního dědictví (Nuryanti 2005, Loulanski, Loulanski 2011), jež je ústředním tématem práce a podrobně se jí budu věnovat v následujících kapitolách. Rozvíjející se interpretace je úzce spojena s tzv. šetrným turismem, který zahrnuje ekoturismus, geoturismus či agroturismus, jež v posledních letech zaznamenaly obrovský růst (Nuryanti 2005). Pro venkovské oblasti jsou typické výše zmíněné formy turismu, které většinou disponují velice rozmanitým, avšak lehce narušitelným místním dědictvím. Z toho vyplývá, že právě venkovské oblasti by měly klást velký důraz na roli interpretace místního dědictví při rozvoji cestovního ruchu, který pak může vést k celkovému rozvoji obce.

2.1.2 Venkovský cestovní ruch

Venkovský cestovní ruch, který zahrnuje mnoho druhů a kategorií cestovního ruchu, je jedním z nejrychleji se rozvíjejících odvětví cestovního ruchu (Lóránt, Tünde 2010). Podle Bessière (1998) je rostoucí zájem turistů o venkovské oblasti způsoben zejména touhou po 1) přírodě 2) hodnotách, kořenech, sociálních vazbách. Zejména lidé, kteří se začali z různých důvodů stěhovat do měst, dnes hledají svou ztracenou identitu na venkově, který je pro ně stále symbolem domova. To dokládá obrovské množství druhých domovů, víkendových či sezónních pobytů (Bessière 1998). V předchozí kapitole zmíněné udržitelné formy cestovního ruchu - agroturismus, ekoturismus, geoturismus hrají čím dál důležitější roli ve venkovském cestovním ruchu, neboť se snaží o zachování autentického přírodního, kulturního i sociálního prostředí, ale zároveň uspokojují touhy venkovských turistů (Nuryanti 2005). Turisté těchto udržitelných forem cestovního ruchu často nechají v lokalitě více peněz než běžní turisté. Tento fakt je způsoben tím, že se většinou jedná o lidi s vyššími příjmy, kteří v lokalitě zůstávají delší dobu (Nuryanti 2005). Ovšem důležitou příčinou je samotná filozofie a přístup k cestování těchto lidí, kteří si rádi připlatí

za ekologicky i kulturně šetrné a kvalitní služby (Pásková 2009). Z výše uvedeného vyplývá, že zaměření se na šetrné formy cestovního ruchu je dlouhodobě a mnohostranně výhodné pro návštěvníky i podnikatele a obyvatele destinací cestovního ruchu.

2.2 Místní dědictví a identita

Pod pojmem dědictví se často rozumí hmotné kulturní památky, jejichž primárním účelem je využití v rámci cestovního ruchu. Takový přístup je špatný ve všech ohledech. Pojem dědictví obsahuje kromě hmotného a nehmotného kulturního dědictví i přírodní dědictví (Timothy, Boyd 2006, Chromý 2009a, Pásková 2009). Dědictví je velice často spojováno s konceptem krajiny, neboť právě do jisté míry abstraktní pojem krajina zahrnuje vztah jednotlivých přírodních a kulturních složek a hodnot, minulost i současnost, estetičnost, duchovnost a mnoho dalších. Jejich zachování by mělo patřit mezi kolektivní zájmy společnosti (Kučera 2009). I přesto, že využití dědictví pro rozvoj cestovního ruchu je významné a za předpokladu správného řízení i přínosné, nemělo by se jednat o primární funkci. Základní funkcí dědictví je funkce ideologická (Chromý 2009a). Dědictví by mělo primárně sloužit jako odkaz hodnot a zkušeností předchozích generací, odkaz přírodního bohatství určitého území a v neposlední řadě jako zdroj identity (Chromý 2009c, Pásková 2009). Je nezbytné podotknout, že samotné vnímání dědictví je ovlivněno mnoha faktory, což shrnuje Chromý (2009a, s. 25): *„Vnímání, interpretace i reprodukce konkrétního dědictví jsou podmíněné celospolečenským prostředím, samotnými strukturálními znaky populace (národnostní příslušností, náboženským vyznáním, politickou orientací, věkem, pohlavím, vzdělaností ad.), jakož i vztahem společnosti či jednotlivců k prostoru (místu, oblasti, regionu, státu ad.), který obývají nebo užívají (rekreanti, chalupáři apod.)“*.

Koncept dědictví a s ním spojený koncept identity by si zasloužily hlubší rozbor a náhled z různých vědních oborů, ale v práci k tomu není dostatek prostoru. V následujících podkapitolách tedy jsou pouze stručně popsány jednotlivé složky těchto konceptů, a to zejména ve vztahu k cestovnímu ruchu.

Přírodní dědictví

Podle Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví z roku 1972, kterou přijala organizace UNESCO, jsou za přírodní dědictví pokládány přírodní jevy tvořené fyzickými, biologickými, geologickými či fyziografickými útvary a přírodní oblasti, které

jsou ceněné z hlediska vědy, estetiky či péče o zachování přírody a jednotlivých druhů (UNESCO 1972). Přírodní dědictví je jedním ze základních tzv. lokalizačních faktorů, tedy faktorů, které podmiňují rozvoj cestovního ruchu na určitém území (Vystoupil 2008). Vystoupil (2008) popisuje jednotlivé přírodní prvky, které hrají nejdůležitější roli při rozvoji cestovního ruchu. Jsou jimi reliéf a s ním spojená vertikální a horizontální členitost, klimatické poměry, vodstvo, rostlinstvo a živočišstvo. Obecně platí, že krajina s vyšší výškovou i horizontální členitostí, krajina více lesnatá a s větším množstvím povrchových i tekoucích vod je pro člověka přitažlivější (Novotná 2005). Vzhledem k tomu, že nenarušené přírodní krajiny bez jakéhokoliv lidského zásahu již téměř neexistují, je důležitá míra interakce přírodních a kulturních prvků (Juřina 2012).

Kulturní dědictví

Kulturní dědictví, které vedle přírodního dědictví tvoří druhou významnou skupinu lokalizačních faktorů cestovního ruchu, je na rozdíl od přírodního dědictví výsledkem lidské činnosti, která zasahuje do přírody, vývoje společnosti i myšlení (Vystoupil 2008, Demonja, Gredičák 2015). „*Kulturní dědictví zahrnuje budovy, místa, lidi a činnosti, jejichž rysem je obohacení lidské osobnosti, rozšíření obzorů, pozvednutí obecné kulturní úrovně a rozvinutí komunikace*“ (Demonja, Gredičák 2015, s. 307). Hmotné kulturní dědictví tvoří mnoho různých objektů, které se liší svou velikostí, funkcí, umístěním, kulturou či hodnotami, které v sobě nesou. Například do nemovitého kulturního dědictví řadíme drobné památky, jako jsou kapličky, pomníky, zvonice, dále kláštery, kostely či dokonce technické památky často ohromných rozměrů (Heřmanová 2009). V neposlední řadě jsou samozřejmě velice cenné nejen samostatné budovy, ale celé urbanistické celky, které svou celistvostí a rozmístěním vytváří unikátní kulturní krajinu (Marada 2009). Kromě městských urbanistických celků, kterým je tradičně věnovaná velká pozornost a péče, se od 90. let zvyšuje zájem o lidovou architekturu a místa, která jsou spojena s rolníky a agrárním životem obecně (Timothy, Boyd 2006, Marada 2009). Další významnou částí kulturního dědictví jsou díla spisovatelů, malířů, hudebníků, sochařů, vědců či vynálezců, ale i tito lidé samotní a místa s nimi spojená (Chromý 2009c). Důležitým pojmem v rámci nehmotného kulturního dědictví je tradice, která může být chápána jako proces předávání poznání, dovedností, schopností, mravů, zvyklostí či rituálů (Heřmanová 2009). Heřmanová (2009) popisuje dodržování historicky vzniklých i novodobých tradic jako důležitou součást lokálního sociálního života a významný prvek při vytváření územní identity. Zajímavým, často opomíjeným a nedostatečně chráněným

nehmotným kulturním dědictvím jsou například místní a pomístní názvy, do nichž je vepsaná historická a kulturní paměť krajiny, zejména venkovské krajiny (David, Mácha 2014). V neposlední řadě je důležitá tzv. živá kultura, která zahrnuje veškeré kulturní a sportovní akce a působení profesionálních i neprofesionálních uměleckých a sportovních spolků (Vystoupil 2008, Heřmanová 2009). S živou kulturou je úzce spojená tzv. kulturní infrastruktura, která slouží ke zprostředkování a zpřístupnění kultury hmotné i nehmotné. Mezi kulturní infrastrukturu řadíme muzea, galerie, kina, divadla, knihovny, kulturní domy, lidové školy umění, skanzeny, planetária a mnoho dalších zařízení (Vystoupil 2008, Heřmanová 2009). Zvláštním druhem kulturního dědictví je tzv. osobní dědictví, které lze obtížně definovat, avšak stává se důležitým faktorem rozvoje cestovního ruchu, kdy lidé navštěvují místa spojená se svojí rodinnou a osobní minulostí (Timothy, Boyd 2006).

Výše zmíněné příklady kulturního dědictví pouze naznačují rozmanitost daného pojmu. Nejedná se tedy o úplný výčet všech složek kulturního dědictví, spíše o příklady různých podob, které často bývají primárním cílem turistů a tudíž přinášejí ekonomické zisky. Zároveň přispívají k intelektuálnímu, morálnímu či emocionálnímu rozvoji obyvatel, napomáhají k jejich integraci a nabízí jim možnost seberealizace, což často vede k rozvoji obce či celého regionu (Heřmanová 2009).

Územní identita

Územní identita je abstraktní, hůře definovatelný koncept a z toho důvodu byly vybrány následující citace jako snaha o jeho co nejlepší zachycení. „*Územní identita je nezaměnitelnost, jednota a shodnost, harmonie v chování obyvatel území v konkrétním čase*“ (Chromý 2009b, s. 70). „*Územní identita vyjadřuje sounáležitost lidí s prostorem. Je obrazem regionu v myslích jeho obyvatel, ale i těch, kteří region navštěvují anebo jej znají pouze zprostředkovaně*“ (Šifta, Chromý 2014, s. 403). Z těchto definic vyplývá, že rozlišujeme několik typů identit: 1) identitu regionu, neboli „image regionu“, 2) regionální identitu, neboli „regionální vědomí“, které může symbolizovat buď vztah jednotlivce k regionu, nebo častěji diskutovaný vztah určité skupiny lidí k regionu (Chromý 2009c, Šifta, Chromý 2014). Tato kolektivní identita vzniká na základě podobnosti identit jednotlivců, základem této identity je pak sociální interakce a kolektivní paměť, jež uchovává určité společenské znaky, jevy, hodnoty a vytváří pojítka mezi minulostí a přítomností či dokonce budoucností (Chromý 2009c). Pro utváření identity jsou významné symboly, a to přírodní, kulturní, sociální nebo například grafické (loga, vlajky), které často slouží i pro prezentaci regionu (Šifta, Chromý 2014). Důležitou roli hraje

i hranice regionu, která může nabývat různých podob, avšak její hlavní funkce je rozlišování na „oni“ a „my“, což opět posiluje identifikaci s územím (Chromý 2009c, Šifta, Chromý 2014).

Krajina jako dědictví a genius loci

S trochou nadsázky můžeme říci, že krajina je souhrn všech výše zmíněných konceptů. Cílek (2008) označuje krajinu za hybrida mezi člověkem a přírodou, kdy v různém období jsou tyto dvě složky v různém poměru. Krajina jakožto dynamický komplex v sobě nese historii daného prostředí a lidí, kteří v ní působili. Pozorování a vnímání krajiny ovlivňuje mnoho vnějších i vnitřních faktorů a jejich kombinací u každého člověka vzniká různý obraz reality, tedy různý obraz určité krajiny (Kučera 2009). Pro cestovní ruch je tedy důležité, jak krajina na turisty působí a jaké přírodní, kulturněhistorické, ale zejména estetické hodnoty nabízí.

Právě silný a těžko popsatelný estetický zážitek, který nám určité místo, tedy určitá krajina přináší, se označuje jako genius loci, do češtiny překládáno jako duch místa (Zelenka a kol. 2008). Podle výzkumu FIM UHK, který se zabýval měřením genia loci, je pocíťován dokonce i na místech, která by se často dala označit podle výše zmíněných zákonitostí za neharmonická a nepřitažlivá. Podle několikaletého zkoumání bylo zjištěno, že vnímání jedinečného „ducha“ závisí na mnoha podmínkách, např. na aktuálním počasí, denní době návštěvy, přítomnosti ostatních lidí, osobní spřízněnosti s daným místem a mnoho dalších (Zelenka a kol. 2008). Dalo by se říci, že existují místa, kde genius loci vnímají téměř všichni, ale i místa, kde genius loci vnímá pouze někdo, a to často jen za určitých podmínek.

2.3 Vlivy cestovního ruchu na místní dědictví a identitu a jejich optimalizace

Nedotčenost a autenticita místního dědictví a tedy samotné lokality jsou považovány za jeden z důležitých prvků udržitelného cestovního ruchu. Avšak právě samotný cestovní ruch a chování návštěvníků či uspokojování jejich potřeb má za následek ztrátu autenticity a často i nevratnou ztrátu místního dědictví a místní identity (Pásková 2009, Pásková, Zelenka 2007). Na druhé straně již na začátku kapitoly bylo řečeno, že cestovní ruch má i řadu pozitivních vlivů, což samozřejmě platí i pro cestovní ruch založený na místním

dědictví. V následujících podkapitolách budou popsány nejčastější pozitivní i negativní vlivy cestovního ruchu na místní dědictví a zároveň bude naznačeno, jakými prostředky se uskutečňuje jeho ochrana.

Negativní vlivy cestovního ruchu na přírodní dědictví

Negativní vlivy cestovního ruchu na životní prostředí bývají souhrnně označovány jako turistické znečištění (Heřmanová 2009, Pásková 2009). Jedná se o velmi široký pojem, který zahrnuje nejrůznější přímé i nepřímé negativní vlivy. Z těch nejrozšířenějších a nejvážnějších můžeme jmenovat produkci odpadků a emisí, znehodnocování a eroze půdy, obrušování hornin, znečišťování vody, zavlečení nepůvodních druhů, lovení původních druhů, mechanické poškozování přírodních památek, vizuální či hlukové znečištění a mnoho dalších (Heřmanová 2009, Pásková 2009, Pásková, Zelenka 2007). Všechny výše zmíněné vlivy mohou v konečném důsledku způsobit narušení či zničení přírodních ekosystémů, tím pádem silný pokles nebo úplnou ztrátu živočišných i rostlinných druhů. Zatímco výše zmíněné dopady cestovního ruchu na přírodní dědictví jsou na první pohled evidentní a často diskutované, dopady cestovního ruchu na sociokulturní bohatství a místní identitu jsou podstatně obtížněji identifikovatelné, neboť se projevují v delším časovém horizontu a není jasné propojení příčin a důsledků (Heřmanová 2009, Pásková 2009).

Negativní vlivy cestovního ruchu na kulturní dědictví a územní identitu

Existuje mnoho termínů, které označují procesy cestovního ruchu zmenšující sociokulturní potenciál daného území: akulturace (ztráta původní kultury následkem přijímání kulturních vzorců turistů), inscenizace, v Česku zejména její specifický druh folklorizace (nepřiměřené zdůrazňování a umělé oživování prvků lidové kultury), komodifikace řemeslné výroby (masové vyrábění suvenýrů), kongesce veřejných prostor (přetížení místa nadměrným množstvím turistů, zpravidla doprovázené turistickou inflací), architektonické znečištění (výstavba rekreačních zařízení narušující urbanistický ráz) apod. (Heřmanová 2009, Pásková 2009). Podobných termínů existuje velké množství a většina z nich přispívá k výrazné diferenciaci místních obyvatel, kdy pouze úzká skupina lidí pracujících v cestovním ruchu profituje ze zvyšujícího se přívalu turistů. Na druhé straně většina obyvatel pociťuje pouze negativní dopady, které tento nekontrolovatelný růst turistů a změna kulturního prostředí způsobuje. Tento fakt samozřejmě vede ke vzniku špatného sociálního klimatu, což v konečném důsledku negativně působí na rozvoj udržitelného cestovního ruchu a tedy i na rozvoj samotné oblasti (Milošová a kol. 2014). Často se výše

zmíněné procesy označují souhrnným názvem turistifikace, která je většinou doprovázena efektem turistické pasti. Turistifikace je definována jako změna původní funkce území na funkci turistickou a upřednostňování potřeb turistů před potřebami místních obyvatel (Pásková, Zelenka 2002). Efekt turistické pasti popisuje proces, kdy neregulovaný rozvoj turistického ruchu ničí svůj vlastní kapitál, tedy v tomto případě místní dědictví (Pásková 2009).

Téměř veškeré výše zmíněné procesy jsou doprovázeny ztrátou autenticity a následně i ztrátou *genia loci*. „*Ztráta autenticity je procesem mizení nebo oslabování původnosti, reálnosti, pravdivosti určitého území*“ (Pásková 2009, s. 56). Autenticita může mít mnoho podob. Primárně se jedná o autenticitu konkrétních hmotných kulturních, ale i přírodních památek, která je často ztracena následkem nevhodné péče, interpretace a zpřístupnění památky pro turisty (Loulanski, Loulanski 2011). Dále se jedná o autenticitu celkové místní kultury a krajiny, která je součtem všech výše zmíněných faktorů.

Pozitivní vlivy cestovního ruchu na místní dědictví a místní identitu

Díky cestovnímu ruchu je dědictví zpřístupněno široké veřejnosti, což je důležité vzhledem k jeho primární funkci, předávat hodnoty a zkušenosti minulých generací pro přítomnou a budoucí generaci (Carrod, Fyall 2000, Pásková 2009). Zde ovšem vzniká problém, jakým způsobem dědictví zpřístupnit, aby zároveň zůstalo nenarušené (Carrod, Fyall 2000, Timothy, Boyd 2006). Zpřístupnění dědictví je spojeno s růstem kulturní identity a zájmem o vlastní historii a přírodní dědictví u turistů i místních obyvatel. Dalšími pozitivními dopady jsou například podpora alternativního zemědělství a tradičních řemesel, zvýšená ochrana a interpretace kulturní i přírodní krajiny, vznik turistické infrastruktury sloužící i pro místní obyvatele, ekonomický rozvoj celé oblasti a s tím spojený růst financí na ochranu dědictví dané oblasti (Pásková, Zelenka 2007). Pásková (2009) uvádí jako významný pozitivní dopad koncept sociální směny, což je oboustranně výhodná směna určitých hodnot a statků mezi turisty a místními obyvateli.

Z posledních odstavců vyplývá, že cestovní ruch může mít mnoho negativních i pozitivních dopadů, které se však často svou podstatou navzájem vylučují. Maximalizaci pozitivních a minimalizaci negativních vlivů cestovního ruchu na místní dědictví zajišťuje zejména územní ochrana dědictví, kterou vykonává památková péče a ochrana přírody (Kučera 2009) a destinační management (Holešinská 2010, Jakubíková 2012).

Optimalizace vlivů cestovního ruchu na místní dědictví a identitu

V rámci památkové péče a ochrany přírody se vyhláší konkrétní chráněné kulturní a přírodní památky či zákonem definovaná chráněná území (památkové rezervace, památkové zóny, národní parky, chráněné krajinné oblasti atd.) za účelem ochrany krajiny (Kučera 2009). Pásková (2009) zdůrazňuje nebezpečí zařazení určitých památek na seznam UNESCO nebo vyhlášení některých území za národní parky, neboť vzroste mnohonásobně jejich atraktivita u turistů. Následkem toho dochází při nedostatečném regulování cestovního ruchu k masové turistice a k ničení jedinečných hodnot, které byly hlavním důvodem ochrany daného místa.

Jako druhý způsob udržení vyváženého rozvoje cestovního ruchu a místního dědictví byl zmíněn destinační management. „*Destinační management, nebo-li řízení destinace, je specifická forma řízení, která spočívá v procesu založeném na kooperaci (spolupráci) mezi jednotlivými zainteresovanými aktéry cestovního ruchu a na koordinaci v oblasti plánování, organizování a rozhodování v destinaci (tzv. princip 2K), přičemž klíčovým faktorem úspěšné realizace destinačního řízení je vzájemná komunikace (princip 3K)*“ (Holešinská 2010, s. 47). Jako konkrétní funkce destinačního managementu můžeme uvést stanovení turistických cílů a strategií, koordinace zájmů a propojování aktivit klíčových aktérů, zajišťování veřejných produktů a služeb, koordinace nabídky v destinaci, marketing (vytváření image destinace, reklama, výzkum, informování a ovlivňování trhu), zajištění finanční soběstačnosti a udržitelnosti, spravedlivé přerozdělení příjmů z cestovního ruchu, efektivní využívání zdrojů a lidského kapitálu, vzdělávání pracovníků, ovlivňování časoprostorové koncentrace turistů a jejich aktivit, kontrola kvality cestovního ruchu a mnoho dalších (Holešinská 2010, Lóránt, Tünde 2010, Loulanski, Loulanski 2011). Pro kvalitní správu chráněných území a destinační management hraje velice významnou roli vzdělávání a vhodná interpretace místního dědictví.

2.4 Vzdělávání a interpretace v cestovním ruchu

Vzdělávání i interpretace jsou velice důležité pro udržitelný cestovní ruch a mnohdy se nesprávně považují za totožné pojmy. Beňková, Činčera (2010) zdůrazňují rozdíl daných pojmů, kdy vzdělávání (environmentální, kulturní aj.) je obecný pojem, kdežto interpretace se váže ke konkrétní lokalitě a vzdělávání je pouze jeden z jejích cílů. Jako první se definicí interpretace zabýval Tilden (1977, cit. v Xu a kol. 2013, s. 118): „*Interpretace je*

vzdělávací činnost, jejímž cílem je odhalení významů a vztahů pomocí originálních objektů vlastních zkušeností či názorných prostředků nikoliv pouze sdělením faktické informace“. Interpretace tedy není pouze popis faktů, ale kreativní činnost, která propojuje dané místo s návštěvníkem a přináší mu kromě vzdělávacího i emocionální a duchovní zážitek (Nuryanti 2005, Ham, Weiler 2012). Výsledný zážitek pak podněcuje návštěvníky k zamyšlení, pochopení, ocenění místa nebo dokonce k celkové změně chování, ať už v daný okamžik na konkrétním místě, či do budoucna kdekoliv jinde (Ham, Weiler 2012).

2.4.1 Aktéři interpretace

Efektivní interpretace musí zohledňovat kulturu, vzdělání, výchovu nebo osobní zájmy cílové skupiny, pro kterou je interpretace určená (Carr 2004, Xu et al. 2013). To dokládá Xu a kol. (2013) na příkladu přírodních rezervací v Číně, kde je použitý západní styl interpretace, jež je pro čínské návštěvníky zcela nevhodný a nemá ani minimální účinek. Vedle cílové skupiny jsou velice důležití aktéři podílející se na výrobě interpretace. Pouze fungující spolupráce odborníků, zástupců vzdělávacích institucí, zastupitelů, podnikatelů a zejména místních občanů různých věkových kategorií může vést ke vhodné kombinaci vzdělávacích a zábavných složek interpretace (Nadace Partnerství 2004). Participace při tvorbě interpretace zároveň umožňuje místním obyvatelům ztotožnit se svou minulostí a místním dědictvím, rozvinout své dovednosti nebo utužovat společenské vazby, čímž dochází k rozvoji zdravého patriotismu a sociálního kapitálu (Bevan 2014). Úspěšným příkladem může být projekt *Cesta za pověstí*, jenž zrealizovalo občanské sdružení *Cesta z města* působící v Karlovarském kraji. Projekt spojil aktéry neziskového sektoru, školy, státní správy a samosprávy a odhalil dávno zapomenuté osudy, vzbudil zájem dětí o místo, kde žijí a upoutal pozornost návštěvníků (Prchalová, Šindelář 2012).

2.4.2 Zásady a cíle interpretace

Některé základní zásady a cíle interpretace byly zmíněny výše při pokusu definovat daný pojem, avšak zdaleka nejsou jediné. Interpretace je často také důležitým komunikačním kanálem mezi správci dané lokality a návštěvníky, nejen proto, že je informuje o nejdůležitějších věcech, ale také jim pomáhá zorientovat se v prostoru pomocí map, plánků či směrovek (Xu a kol. 2013). Díky interpretaci jsou pro turisty zajímavá i místa, jejichž příběh a atraktivita nejsou na první pohled patrné, což rozšiřuje nabídku cestovního ruchu, pozitivně ovlivňuje časoprostorové koncentrace návštěvníků a v konečném důsledku má tedy opět vliv na ekonomický rozvoj a ochranu místního dědictví v dané

lokalitě (Pásková, Zelenka 2002, Demonja, Gredičak 2015). Fungující působení interpretace, propagace, budování značky pomocí loga, hesla či produktů, které charakterizují destinaci, vedou k vytvoření dobré image destinace, která má významný vliv na potenciální návštěvníky (Šauer 2010). Na druhé straně interpretaci doprovází i řada problémů. Jedním z hlavních problémů je převaha interpretace nad autentičností. Autentičnost místa může být narušena nadměrným množstvím, špatným umístěním nebo nevhodně zvolenými interpretačními prostředky (Nadace Partnerství 2011). Další problém je autentičnost interpretovaných informací, které jsou často nepřesné, zkreslené či idealizované (Timothy, Boyd 2006). Tabulka 1 obsahuje hlavní principy interpretace v několika bodech definované různými autory.

Tabulka 1: Principy a zásady interpretace dle vybraných autorů

Tilden (1977) vyčlenil šest nejdůležitějších principů správné interpretace:

- Jakýkoliv výklad, kde nějakým způsobem nesouvisí to, co je zobrazováno nebo popisováno s něčím v osobních zkušenostech návštěvníka, bude nevhodný.
- Informace jako taková není interpretace. Interpretace je zjevení založené na informaci.
- Interpretace je různorodé umění a je jedno, zda interpretované materiály jsou vědecké, historické nebo architektonické.
- Hlavním cílem interpretace není návod, ale podněcování.
- Interpretace by měla usilovat o prezentaci celku, nikoliv pouze jednotlivých částí a musí se promítnout do člověka celá, nikoliv pouze některé části.
- Interpretace, která je určena dětem by neměla být namíchávána prezentací pro dospělé a měla by se řídit zásadně odlišnými přístupy.

Nuryanti (2005) definuje 5 nejdůležitějších prvků v procesu interpretace:

- Obnova hodnot
- Pochopení a vzájemná tolerance odlišných kultur
- Profesionalita
- Vzdělávání a odborná příprava
- Sdělovací prostředky a techniky

Nadace Partnerství (2004) definuje 8 zásad pro navržení a realizování konkrétních interpretačních prostředků tak, aby byla zajištěna jejich maximální efektivita:

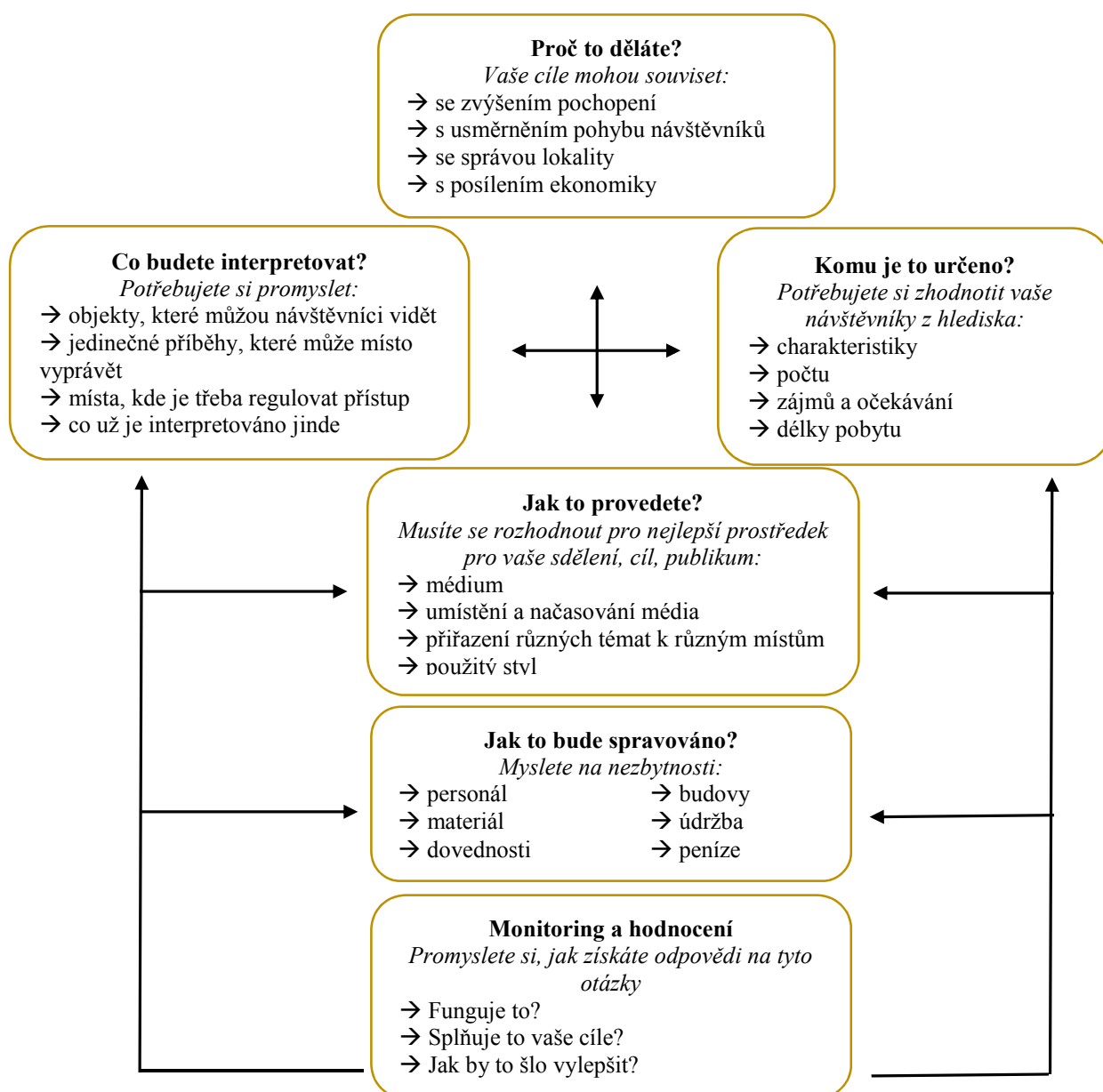
- Buďte selektivní a struční.
- Ujasněte si, ke komu hovoříte.
- Používejte běžný jazyk.
- Používejte příběhy a citace.
- Používejte metafory a přirovnání, jež mají vztah k dennímu životu.
- Propojte všechny aspekty Vašeho projektu.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Tilden 1977, Nuryanti 2005 a Nadace Partnerství 2004

2.4.3 Plánování interpretace a druhy interpretačních prostředků

Před samotným vznikem kvalitní interpretace vždy stojí plánování. Plánování je zcela klíčové pro získání finančních prostředků a následně také efektivní vynakládání s již získanými finančními prostředky. Během plánování je třeba vyjasnit si několik základních otázek, jejichž odpovědi dají výsledné interpretaci jasnou formu. Dále je důležitý monitoring úspěšnosti interpretace a to již před plánováním, během vzniku a následně po zavedení interpretace (Nadace Partnerství 2004). Celý tento proces i s konkrétními otázkami zobrazuje tabulka 2.

Tabulka 2: Model plánování interpretace

Zdroj: Nadace Partnerství 2004

Existuje velké množství prostředků, které lze využít k interpretaci. Není možné určit, jaký prostředek je nejvhodnější, neboť vše záleží na kombinaci mnoha specifických faktorů daného místa, což znázorňuje obrázek 2. Primárně se interpretační prostředky rozdělují do dvou velkých skupin na osobní (živé) a neosobní (neživé).

Živá interpretace obecně bývá považována za neúčinnější. Do této skupiny patří interpretace průvodců v nejrůznějších podobách, živé ukázky tradičních řemesel, inscenizace historických událostí, dny otevřených dveří, přednášky, kulturní a sportovní akce typické pro danou oblast (Nadace Partnerství 2011). Jako největší výhoda živé interpretace je možnost přizpůsobení interpretace aktuální skupině. Na druhé straně mezi největší nevýhody patří náročná organizace a dostupnost pouze v určitém čase a místě (Xu a kol. 2013).

Nejčastěji používané druhy neživé interpretace jsou venkovní panely, naučné stezky, publikace, expozice a návštěvnická centra, internetové stránky, audio průvodce nebo v dnešní době čím dál oblíbenější interpretace založené na moderních informačních a komunikačních technologiích (geocaching, tagglisty aj.) (Nadace Partnerství 2011). Velká nevýhoda tradičních interpretačních prostředků jako jsou tištěné publikace, venkovní panely či naučné stezky, tvořené z dřevěných panelů, je jejich neaktuálnost, a tím pádem nevyužitelnost pro vracející se návštěvníky či místní obyvatele. Naproti tomu internetové stránky a jiné moderní formy interpretace umístěné přímo v lokalitě se dají jednoduše aktualizovat a jejich údržba je méně finančně náročná (Milošová a kol. 2014). Je třeba také mít na paměti, že mnoho návštěvníků se rozhoduje pro návštěvu konkrétní destinace na základě webových stránek nebo čím dál častěji na základě sociálních sítí, na kterých by měla být lokalita co nejlépe interpretována. V každé destinaci by měly být prostředky interpretace dostatečně různorodé, aby si každý návštěvník mohl vybrat to, co mu bude nejlépe vyhovovat (Zelenka 2011). V následujících odstavcích jsou stručně charakterizovány interpretační prostředky, které nejčastěji interpretují místní dědictví ve venkovských oblastech.

- **Venkovní panely**

Venkovní panely většinou plní několik funkcí najednou. Informují návštěvníka, kde se nachází, co zde může dělat nebo vidět, co by naopak neměl dělat a kam se může vydat dál. Nacházejí se tedy před většinou atrakcí v lokalitě a často jsou součástí naučných stezek. Je

důležité dát si při výrobě panelů pozor na jejich umístění v krajině a celkový vizuální efekt. Panel by měl být v harmonii s okolní přírodou a zároveň by měl být přehledný, poutavý a neobsahovat dlouhé odstavce odborného textu. V neposlední řadě je nutné zdůraznit potřebu údržby venkovních panelů, které jsou celoročně vystavovány přírodním procesům (Nadace Partnerství 2011).

- **Publikace, letáky a mapy**

Publikace, letáky a mapy mohou být interpretačními prostředky samostatně, nebo mohou být součástí jiných interpretačních prostředků (naučné stezky, expozice aj.). Před zahájením tvorby publikací je třeba promyslet základní otázky týkající se uskladnění a distribuce. Jejich velkou nevýhodou v mnoha případech bývá, že lidé jsou čím dál méně ochotní číst, tudíž je pro ně tato forma interpretace neatraktivní (Nadace Partnerství 2011). Správci lokality také čelí dilema, zda letáky a mapy prodávat za malý poplatek, nebo rozdávat zcela zdarma, což v mnohých případech vede ke znečištění okolí (Xu a kol. 2013).

- **Naučné stezky**

Naučné stezky jsou různě dlouhé trasy tvořené stanovišti, na kterých by se měl návštěvník dozvědět zajímavosti o dané lokalitě. Existuje velké množství stezek, s klasickými panely, bez panelů, pouze s pracovními listy nebo s informacemi stahovanými do chytrých telefonů. Stále oblíbenější a častější jsou tzv. prožitkové stezky, kde se návštěvník na jednotlivých stanovištích aktivně zapojuje do her, hádanek a jiných interaktivních činností (Beňková, Činčera 2010). Beňková, Činčera (2010) ve svém výzkumu porovnávali tradiční a prožitkové naučné stezky v Libereckém kraji a zjistili, že prožitkové stezky byly pro návštěvníky atraktivnější a vedly k zapamatování srovnatelného množství informací jako tradiční stezky. Každá stezka by měla na začátku podávat informaci o tom, jak je dlouhá, pro koho je určená a o čem pojednává. Mnoho klasických stezek tvořených venkovními panely, které byly v minulosti rychle vyrobené díky čerpání dotací, neodpovídá zásadám správné interpretace a navíc jsou zastaralé a neudržované (Milošová a kol. 2014). V současnosti tedy dochází zejména k rozvoji moderních forem naučných stezek. Typickým příkladem jsou tzv. tagglisty. Jedná se o malé tabulky, které obsahují tzv. QR kódy, jenž návštěvníci načtou do svých chytrých telefonů, kde se jim následně zobrazí interpretace daného místa. Tagglisty mohou být umístěny na již vytvořené venkovní panely, kde doplňují informace, nebo nabízejí interpretaci v jiných jazycích,

a nebo mohou tvořit zcela nové stezky i v místech, kde by klasické panely působily rušivě (Milošová a kol. 2014). Výhody tagglistů jsou stejné jako výhody moderní techniky obecně, a to je aktuálnost a snadná údržba.

- **Geocaching**

Geocaching je celosvětová hra, kdy se pomocí techniky GPS hledají skryté krabičky tzv. keše (z angl. cache). Krabičky jsou zakládány samotnými uživateli na zajímavých, často méně navštěvovaných místech, následně jsou zaregistrované se zajímavým popisem a souřadnicemi na serveru www.geocaching.com, kde si ji mohou vyhledat ostatní uživatelé a následně se vydat na „lov“. Existuje mnoho typů keší, tudíž si každý může vybrat dle fyzické nebo časové náročnosti. Geocaching není považován za tradiční prostředek interpretace, avšak v posledních letech roste jeho význam zejména na lokální úrovni, kde jednotlivé keše fungují jako virtuální infopanely, nebo multikeše jakožto virtuální naučné stezky. Největší výhodou jsou nulové náklady a atraktivnost pro mladé generace. Do budoucna může být geocaching významným marketingovým nástrojem zejména v málo navštěvovaných oblastech (Formánková, Vágner 2012).

2.5 Výzkumné otázky

Z této kapitoly vyplývají obecné výzkumné otázky, které budou řešeny v empirické části práce. Následující výzkum se pokusí zjistit odpovědi na následující otázky:

1. Dochází v Dolním Dvoře ke vhodnému rozvoji udržitelného cestovního ruchu založeném na místním dědictví?
2. Jak funguje spolupráce mezi jednotlivými aktéry cestovního ruchu?
3. Které interpretační prostředky jsou v obci využívány?

3. Metodika

Teoretická část práce je založena na studiu zahraniční i domácí literatury, především odborných publikací a článků z odborných časopisů. Pomocí těchto zdrojů je popsána problematika místního dědictví a jeho interpretace v širších souvislostech udržitelného cestovního ruchu a venkovského cestovního ruchu. Hlavním cílem rešeršní části je snaha definovat základní pojmy a naznačit možné souvislosti.

Empirická část byla vytvořena na základě teoretických poznatků v předchozí kapitole. Výzkum proběhl na území obce Dolní Dvůr a lze ho rozdělit na dvě samostatné části, v nichž jsou využívány různé kvalitativní metody. První částí bylo terénní šetření přímo v obci a v blízkém informačním centru, jež mělo za cíl zhodnocení turistické a interpretační infrastruktury v obci. Následovala analýza interpretačních prostředků dostupných mimo obec (např. internetové stránky, publikace, mapy apod.). Druhou částí výzkumu bylo uskutečnění polostrukturovaných řízených rozhovorů s vybranými aktéry cestovního ruchu v obci. Hlavním cílem rozhovorů bylo zjistit míru spolupráce jednotlivých aktérů při plánování a rozvoji cestovního ruchu.

Výzkum probíhal na malém území, kde se snažil proniknout hluboko do problematiky a odhalit možné souvislosti. To byl hlavní důvod výběru kvalitativních metod, které umožňují podrobný popis, zkoumání určité sociální skupiny v přirozeném prostředí, reagujících na místní situace či podmínky a odhalujících lokální příčinné souvislosti. Na druhé straně kvalitativní výzkum sebou přináší i mnoho negativ, jako například ovlivnění výsledků výzkumníkem, nemožnost zobecnit výsledek na populaci nebo časová náročnost (Hendl 2005).

Výběr destinace

Výběr destinace byl podmíněn několika faktory. Určitý vliv měla skutečnost, že autorka pochází z dané části Krkonoš. V Dolním Dvoře má část rodiny, tudíž místo pravidelně navštěvuje a dobře zná. Hlavním důvodem výběru přímo obce Dolní Dvůr je její umístění v srdci Krkonoš blízko většiny známých středisek, jako je Špindlerův Mlýn, Pec pod Sněžkou nebo Jánské Lázně. Nacházejí se zde dva menší ski areály a několik rekreačních zařízení, avšak na rozdíl od výše zmíněných středisek se jedná o klidnou a malebnou obec, která si stále zachovává svůj ráz. Obec je srovnatelná svými lokalizačními předpoklady s některými okolními menšími středisky, jako je například Černý Důl nebo Benecko, avšak

oproti těmto obcím je zde cestovní ruch rozšířen na mnohem menší úrovni. Pro danou lokalitu je důležité zachovat si svou autentičnost, ale zároveň zajistit dostatečné využití pro návštěvníky, k čemuž významně napomáhá interpretace místního dědictví a spolupráce jednotlivých aktérů, na kterou se výzkum zaměřuje.

Terénní šetření a analýza interpretační infrastruktury

Během několikadenního terénního šetření došlo k průzkumu nejen turisticky hojně navštěvovaných a interpretovaných míst, ale také méně známých, avšak neméně zajímavých míst. Cílem bylo pozorovat interpretační prostředky vyskytující se na těchto místech a následně zhodnotit jejich přehlednost, srozumitelnost, efektivnost, estetičnost nebo například celkovou interakci s krajinou. Zároveň bylo zhodnoceno celkové turistické značení a přehledové mapy v obci a jejich návaznost na regionální turistickou infrastrukturu.

Po průzkumu přímo v obci byla pozornost věnována informačnímu centru v Lánově, jež je nejdůležitějším a nejbližším místem, kde se návštěvníci mohou nejen dozvědět aktuální informace, ale také získat bezplatné propagační materiály. Bylo zkoumáno, zda dostupné informace a materiály v infocentru odkazují na zajímavosti a jejich interpretaci v obci. Dále bylo zjišťováno, jestli dokáží zaujmout návštěvníky, jsou aktuální a vytvořené dle zásad tvorby interpretace popsanych v teoretické části.

Nakonec byly zkoumány oficiální webové stránky obce, ski areálů či jednotlivých majitelů penzionů. Byla hodnocena zejména aktuálnost, přehlednost a obsáhlost jednotlivých internetových zdrojů. Dále byla zhodnocena dostupnost informací o Dolním Dvoře v rámci regionálních webů či turistických portálů.

Rozhovory s aktéry cestovního ruchu

Pro zjištění míry spolupráce mezi jednotlivými aktéry cestovního ruchu, ale také jejich vnímání interpretace místního dědictví a samotného cestovního ruchu, byla vybrána metoda polostrukturovaných řízených rozhovorů. Nakonec se podařilo udělat 11 rozhovorů s vybranými aktéry cestovního ruchu.

- **Výběr respondentů**

Respondenti byli kontaktováni telefonicky a následně byla domluvena schůzka. Vzhledem k tomu, že autorka má část rodiny žijící v místě výzkumu, nebyl problém získat kontakt na vytipované aktéry působící v cestovním ruchu. To pravděpodobně přispělo i k tomu,

že domluva a následné rozhovory probíhaly v uvolněné atmosféře. Respondenti byli ochotni věnovat svůj čas a snažili se zodpovědět veškeré otázky. Bližší charakteristiku respondentů udává tabulka 1. Byla snaha vybrat respondenty zabývající se cestovním ruchem z různých úhlů a žijících v různých částech obce. Konkrétně byli vybráni podnikatelé v cestovním ruchu, zastupitelé, účastníci místních spolků nebo zaměstnanci zařízení, která slouží cestovnímu ruchu.

Tabulka 3: Charakteristika respondentů

pohlaví	Jak dlouho žijí v Dolním Dvoře?	Spojitost s cestovním ruchem v obci
žena	2 roky	majitelka ubytovacího zařízení, členka spolku Flér
žena	11 let	zaměstnankyně pošty
muž	19 let	majitel ubytovacího zařízení
žena	20 let	kronikářka, správkyně muzea
muž	22 let	majitel tří ubytovacích zařízení, provozovatel školičky, servisu a půjčovny lyží
muž	22 let	zastupitel
muž	33 let	majitel ubytovacího zařízení, zastupitel
muž	45 let	člen hasičů, dříve sezónní zaměstnanec na vleku
muž	46 let	starosta
žena	51 let	majitelka dvou ubytovacích zařízení, členka spolku Flér
muž	52 let	vedoucí hasičů

Zdroj: vlastní výzkum

- **Polostrukturované rozhovory**

Polostrukturovaný řízený rozhovor je kompromisem mezi rozhovorem strukturovaným, který není příliš vhodný pro kvalitativní dotazování a nestrukturovaným, který se velice těžko analyzuje a interpretuje (Hendl 2005). Otázky jsou pokládány obecně a mohou se dále rozvíjet různými směry podle odpovědi respondenta. Jejich pořadí se může měnit a některé z nich nemusejí být ani položeny, naopak spousta dalších může vyplynout ze situace (Hendl 2005)

Před rozhovory došlo k pilotnímu šetření mezi třemi náhodnými osobami, aby byla zjištěna srozumitelnost a efektivnost otázek. Na základě tohoto malého pilotního výzkumu došlo k úpravám a bylo vytvořeno konečných 11 základních otázek (tabulka 2). Před začátkem rozhovoru byli respondenti obeznámeni s podstatou celého výzkumu a s průběhem rozhovoru. Díky výše popsané uvolněné atmosféře během dotazování všichni respondenti souhlasili s nahráváním rozhovoru na diktafon, což významně usnadnilo autorce práci

a zároveň zabránilo ztrátě některých informací. Bezprostředně po uskutečnění rozhovorů byla vytvořena doslovná transkripce rozhovorů doplněná o poznámky autorky.

Nejprve byli respondenti dotazováni na obecné informace, které jsou zaznamenány v tabulce 1. Cílem těchto otázek kromě charakteristiky respondentů bylo prolomení psychologické bariéry, neboť se jednalo o otázky, na které znají jasnou odpověď. Následovaly otázky, které se obecně týkají cestovního ruchu a místního dědictví. Tyto otázky pak byly čím dál více konkretizovány a zaměřeny na interpretaci místního dědictví. Další část rozhovoru byla zaměřena na spolupráci aktérů a to opět od obecných po konkrétněji zaměřené otázky. Poslední dvě otázky se věnují budoucímu vývoji cestovního ruchu v obci. Na závěr byl respondent vybídnut, aby doplnil cokoli, co by mohlo s daným tématem souviset a nebylo během rozhovoru zmíněno. Optimální doba daného rozhovoru byla předpokládána na 30 minut, avšak výrazně se měnila podle zájmu, zkušeností či povahy respondentů.

Tabulka 4: Základní otázky rozhovorů

1. Jak dlouho žijete v Dolním Dvoře a jakým způsobem se účastníte cestovního ruchu v Dolním Dvoře?
2. Jak byste obecně zhodnotil/a úroveň cestovního ruchu v obci? V čem spatřujete klady a v čem zápory pro obec nebo pro její obyvatele?
3. Co je v obci nejcennější po stránce přírodního či kulturního dědictví? Za čím nejčastěji míří do obce turisté?
4. Myslíte, že Dolní Dvůr v rámci turistického regionu Krkonoš může nabídnout turistům něco, co třeba jinde v této oblasti nenajdou? Pokud ano, zkuste to popsat.
5. Turisté jsou v dnešní době stále více nároční a z toho důvodu je také kladen čím dál větší důraz na propagaci a kvalitní interpretaci informací. Myslíte, že v obci Dolní Dvůr se daří interpretovat informace tak, aby turisty upoutaly? Které interpretační a vzdělávací prostředky jsou pro prezentaci místního dědictví v Dolním Dvoře využívány a jak byste je zhodnotili?
6. Kdo je aktérem v cestovním ruchu ve vaší obci a jak probíhá spolupráce mezi nimi i mezi aktéry a veřejností?
7. Vnímáte fakt, že část území Dolního Dvora náleží do Krkonošského národního parku jako výhodu nebo omezení pro CR?
8. V Dolním Dvoře je velké množství chalupářů. Vnímáte tento fakt jako pozitivní nebo negativní a považujete chalupáře spíše jako turisty nebo jako místní obyvatele? Myslíte, že by měli chalupáři zájem podílet se na CR v Dolním Dvoře?
9. Jak vnímáte turisty (např. strukturu, množství) a jejich chování v průběhu celého roku?
10. Hraje podle Vás CR v Dolním Dvoře důležitou roli a měla by se jeho role posilovat či snižovat do budoucna?

11. Co by se do budoucna mělo zlepšit v CR obecně nebo konkrétně v interpretaci místního dědictví? Napadá Vás jakým způsobem?

Zdroj: vlastní výzkum

- **Vyhodnocení polostrukturovaných rozhovorů**

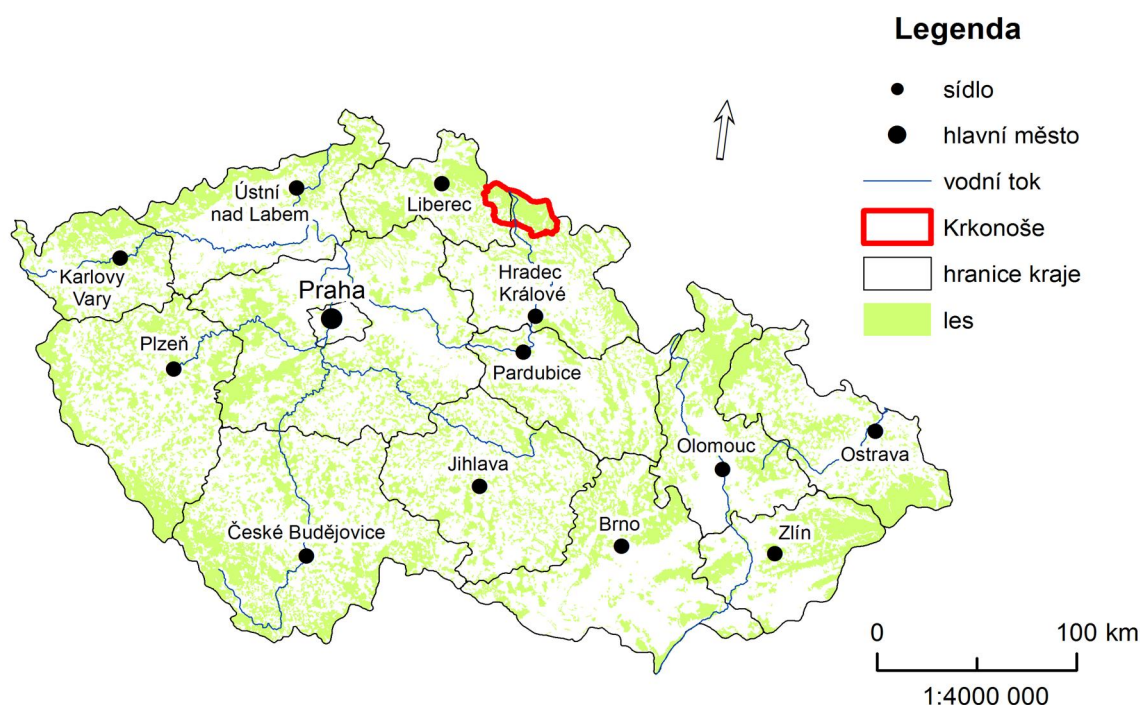
Rozhovory byly vyhodnoceny metodou kódování v programu MS Excel (Švaříček, Šed'ová 2007). Kategorizace dat proběhla v několika stupních. Nejprve došlo u každého rozhovoru k rozdělení odpovědí podle základních otázek, které jsou v tabulce 2 (vyjma otázky 1 zjišťující informace o respondentech), kdy každá odpověď byla nahrazena jedním kódem. Tímto způsobem vzniklo 100 kódů, které se často opakovaly nebo navzájem prolínaly. V dalších několika krocích byly kódy na základě vzájemné souvislosti slučovány, až nakonec došlo k vytvoření čtyř konečných obecných kategorií, které vyjadřovaly odpovědi většiny respondentů. Tyto kategorie byly doplněné o citace odpovědí jednotlivých respondentů, zasazené do souvislosti s dalšími okolnostmi a kategoriemi a diskutované s teoretickou částí práce.

4. Případová studie Dolní Dvůr

4.1 Vymezení zájmového území

Dolní Dvůr je horská obec rozkládající se v centrální části Krkonoš (mapa 1) v nadmořské výšce 641 m n. m. Leží na severozápadě Královehradeckého kraje při hranicích s krajem Libereckým, 11 km od polských hranic. Jednou z největších výhod je snadná dostupnost z širokého okolí. Dolní Dvůr se nachází mezi obcemi Strážné a Lánov, 6 km od města Vrchlabí. Společně s nejvýznamnějšími středisky Krkonoš, Špindlerovým Mlýnem a Pecí pod Sněžkou, tvoří pomyslný trojúhelník, kdy jsou jednotlivé obce od sebe vzdálené zhruba 11 km přes hřeben Krkonoš. Dopravní dostupnost autem z Dolního Dvora je do jedné hodiny nejen do těchto dvou středisek, ale i do mnoha dalších turisticky významných lokalit v okolí, jako je Černý Důl, Jánské Lázně, Dvůr Králové, Adršpašsko-teplické skály apod.

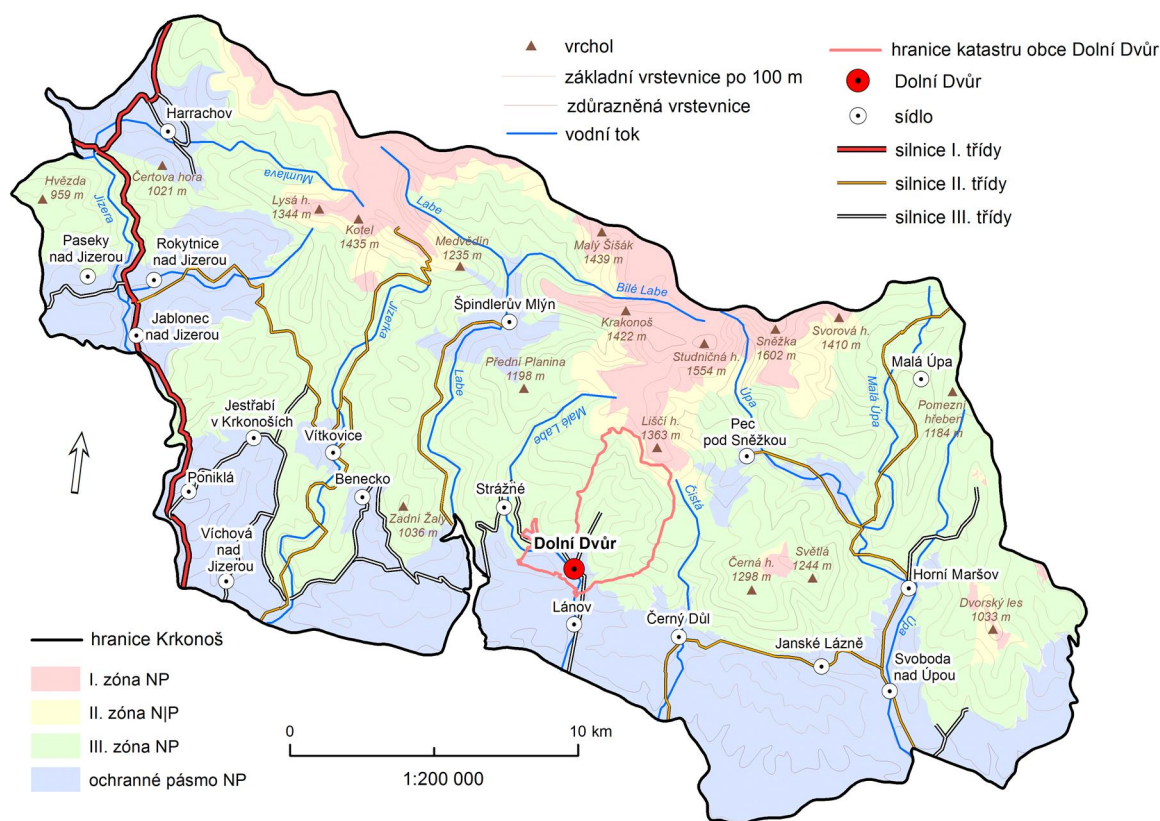
Mapa 1: Umístění Krkonoš v rámci České republiky

Zdroj: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s.r.o. 2013 + vlastní zpracování v GIS

Dolní Dvůr patří do turistického regionu Krkonoše, který se dále dělí na tři turistické oblasti, z nichž se Dolní Dvůr řadí do oblasti Krkonoše – střed (Turistické regiony ČR 2016). Roku 1963 byl na území Krkonoš vyhlášen Krkonošský národní park, který plynule navazuje na Karkonosky Park Narodowy na polské straně Krkonoš. Oba parky byly roku 1992 zařazeny do sítě biosférických rezervací UNESCO. Území parku je rozděleno do tří zón s rozdílným stupněm ochrany, ke kterým bylo přidáno ochranné pásmo tvořící přechod mezi III. zónou a volnou intenzivně využívanou krajinou (Správa KRNAP 2016). Převážná část intravilánu obce patří do ochranného pásma, na které postupně navazuje se zvyšující se nadmořskou výškou III. a II. zóna národního parku (mapa 2).

Mapa 2: Krkonoše s vyznačeným katastrem Dolního Dvora

Zdroj: Správa KRNAP (2015) Geoinformační server – digitální geografická data. Získáno 11.4.2015, Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s.r.o. 2013 + vlastní zpracování v GIS

Fyzickogeografická charakteristika Dolního Dvora

Celková katastrální výměra obce je 15,3 km², avšak obydlená část tvoří necelých 10 % (ČÚZK 2016). Většina území katastru je tvořena jehličnatými lesy. Ve vyšších partiích se pak nacházejí klečové porosty a horské louky.

Obydlená, údolní část Dolního Dvora bývá přirovnávána k mozolnaté ruce horala obrácené dlaní vzhůru. Zápěstí přichází z Lánova, palec vybíhá do pravé strany údolím Zlatého potoka do Hádku, ukazovák směřuje údolím Kotelského potoka do Rudolfova, prostředník ukazuje na Sluneční stráň, prsteník směřuje do údolí Klínového potoka a v posledním článku uhne do Luisina údolí s Husím potokem a malík vybíhá na Zimní stráň (Zdeněk 2014). Zmíněné přirovnání jasně popisuje členitost a různorodost Dolního Dvora. Ve středu obce na Rudném náměstí soutokem Klínového a Kotelského potoka vzniká Malé Labe, které dále teče do Lánova.

Zbylá část katastru tvořená zmiňovanými lesy a klečovými porosty stoupá až do výšky 1280 m. n. m. a zahrnuje pramenné oblasti Kotelského a Zlatého potoka. Jedná se o členitý povrch tvořený údolím menších potoků, vrcholy z nichž nejvýznamnějšími jsou Sluneční Vrch (1012 m), Tetřeví vrch (946 m) a Kotel (944 m) a loukami s horskými boudami, jako například Hanapetrova paseka nebo okolí Tetřevích bud. Přírodní dominantou je hrdě tyčící se Liščí hora (1363 m), která již nepatří do katastru obce, avšak její krásu lze obdivovat téměř ze všech koutů Dolního Dvora.

Historický vývoj Dolního Dvora

Počátky osídlování oblasti dnešního Dolního Dvora probíhaly již na začátku 14. století, avšak založení oficiální samostatné obce Dolní Dvůr - tehdy Niederhof – se datuje až k roku 1601, kdy obec dostala svůj první znak. Původním zdrojem obživy místních obyvatel bylo vedle pastevectví zejména dobývání a zpracování železných rud a stříbra. Těžbu nerostů plynule vystřídal rozvoj průmyslu, byly zde papírny, textilní továrna a pila. V polovině 19. století zde žilo více než 2700 obyvatel převážně německého původu (Obec Dolní Dvůr 2011).

Počátkem 20. století došlo k hojnému rozvoji cestovního ruchu, čemuž se obec postupně přizpůsobila. Čím dál více objektů se změnilo na hotely a jiná ubytovací zařízení. Po roce 1945 se Niederhof změnil na Dolní Dvůr. Došlo k odsunu německých obyvatel a začalo nové české osídlování a společně s tím přicházejí chalupáři a podniky zkupují objekty pro podnikovou rekreaci. Obec se stala významným horským rekreačním střediskem (Zdeněk

2014). V 90. letech 20. století dochází k pádu komunistického režimu, což znamenalo mnoho změn pro celé Česko, včetně Dolního Dvora. Zejména se jednalo o následnou vlnu privatizace, kdy se téměř všechny rekreační objekty dostaly do rukou soukromých vlastníků a otevření hranic, které mělo za následek snížení domácího cestovního ruchu. V dnešní době má obec pouze 250 stálých obyvatel. Během terénního šetření bylo zjištěno, že cestovní ruch v Dolním Dvoře se dodnes vyrovnává se změnami, které tento převrat způsobil.

Dolní Dvůr a cestovní ruch

Zdeněk (2014, s. 8) v úvodu své knihy o Dolním Dvoře popisuje, v čem spočívá jedinečnost této obce: „*Nečekejte historii slavné, významné obce. Tou náš milý Dolní Dvůr nikdy nebyl. Nikdo slavný se tu nenarodil, žádná bitva se zde nekonala, žádného autora neinspirovala k sepsání románu, nikdo jej neučinil dějištěm svého dramatu ani nesehrál významnou úlohu v dějinách. Historie této obce je svinuta z tisíců životních příběhů malých lidí, kterým osud určil, aby se rvali o kus chleba s horami, jejich nepřízní, jejich drsností a surovostí. Určil jim, aby se kochali jejich krásou, jejich velebností, aby znovu a znovu žasli nad jejich proměnami, aby se opájeli jejich, někdy až neuvěřitelnými krásami.*“ Autor tím chtěl vyzdvihnout krásu a drsnost přírody doplněnou pouze malými zásahy lidské činnosti, které zde v průběhu času vytvořily v mnoha případech krásná díla dokumentující soužití člověka a drsné přírody.

Za dominantu Dolního Dvora se zcela určitě považuje zvonkohra o 11 zvonech umístěná na kostele sv. Josefa na Rudném náměstí. Pro každé roční období jsou připraveny čtyři melodie a pro období Vánoc samostatná série, proto se často v mnoha prospektech uvádí, že v Dolním Dvoře můžete zažít pět ročních období – jaro, léto, podzim, vánoce a zimu.

Rudné náměstí jako celek je místem odpočinku a slouží jako hlavní rozcestí v obci. Nachází se zde dřevěný altán s posezením, malý vodotrysk a pítko. Dále je zde obecní úřad, pošta a zhruba 200 metrů od náměstí nové dětské hřiště a obchod. Obchod i pošta vzhledem k velikosti obce mají pouze omezenou pracovní dobu. V budově obecního úřadu se nachází stálá výstava starých řemesel, modelů místních budov, betlémů, figurek Krakonošů a lesních skřítků z nejrůznějších materiálů. Výstavu je možné navštívit po domluvě s kronikářkou obce.

V Dolním Dvoře se nachází velké množství zachovalých původních krkonošských roubenek, které dnes slouží zejména k individuální rekreaci. Typickým příkladem je

Luisino údolí plné roubenek, které svou malebností a klidem láká k procházkám turisty i místní obyvatele. Historicky cenný je například starý kamenný klenutý most v Rudolfově nebo protierozní kamenné zídky ve stráních, které zde plní svůj účel již stovky let. Na Zlatém návrší, nedaleko jednoho z nejstarších penzionů Zlatý Mlýn, se nachází chata Apalucha, na níž se natáčela komedie století „S tebou mě baví svět“.

Díky své poloze je Dolní Dvůr vhodným výchozím bodem pro pěší a cyklistické túry v létě a běžkařské túry v zimě. Nejvíce turistů však přijíždí v zimní sezóně (vlastní výzkum). Kromě běžkařských tratí, které navazují na Krkonošskou magistrálu, je hlavním důvodem sjezdové lyžování. V obci se nacházejí dva lyžařské areály. Ski Family a Ski Luisino údolí, které nabízejí vleky dlouhé od 150 do 500 metrů. Oba areály poskytují upravované, technicky zasněžované sjezdovky, občerstvení, lyžařskou školu, půjčovnu a servis lyží i snowboardů (Ski Family Dolní Dvůr 2016, Ski areál Luisino údolí 2016). Ski Family nabízí i každodenní večerní lyžování. Vzhledem k rodinné atmosféře, nízkým cenám a krátkým, mírným kopcům jsou areály vhodné zejména pro rodiny s dětmi, začátečníky a lyžařské kurzy. Aktuálně se však plánuje prodloužení jedné ze sjezdovek, což by mohlo přilákat i zdatnější lyžaře (vlastní výzkum). Ski Family ve spolupráci s ubytovatelem nabízí zvýhodněné skipasy kombinující lyžování v Dolním Dvoře a nedalekém Černém Dole, který nabízí lyžařům více možností. Pravidelně skibus do Dolního Dvora nejezdí, avšak na základě předchozí rezervace je pro skupinu více jak deseti lidí do 15 km od skiareálu poskytován skibus zdarma (Ski Family Dolní Dvůr 2016). Náročnější lyžaři pak díky skvělé dostupnosti mohou zajet do větších areálů v okolí, například do Herlíkovic, Černého Dolu, na Černou horu apod.

Letní sezóna je oproti zimní klidnější, avšak turistů je zde stále mnoho (vlastní výzkum). Léto v Dolním Dvoře je vhodné zejména pro milovníky přírody a pěších túr, kteří preferují ubytování v klidné lokalitě. Je zde mnoho možností na menší výlety vhodné pro rodiny s dětmi nebo důchodce, stejně jako náročné túry pro sportovně zaměřené turisty. Na menší výlety lze z Dolního Dvora vyrazit do Vrchlabí, na Strážné, na Hanapetrovu paseku, Zlaté návrší nebo například Tetřeví boudy. Mezi náročnější túry patří výstup na Liščí horu, Sněžku, Klínové boudy apod. Mnoho turistů ráno vyjede autobusem do okolních středisek, například do Pece pod Sněžkou, Špindlerova Mlýna nebo Jánských Lázní a vrátí se pěší túrou přes hřebeny zpět do Dolního Dvora, což jim umožní poznávat další kouty Krkonoš a neustále objevovat něco nového. Využít mohou turisté veřejnou autobusovou dopravu,

avšak pokud se jedná o větší skupinu lidí, mohou si objednat mikrobus, který zde nabízí provozovatel chaty Jitka (vlastní výzkum).

Sportovní vyžití kromě turistiky a cyklistiky je možné pouze na několika menších tenisových a fotbalových hřištích, které jsou součástí některých ubytovacích zařízení. Multifunkční hřiště dostupné pro turisty i místní obyvatele je stále v procesu plánování. Podobně i možnost koupání je v rámci některých ubytovacích zařízení po předchozí domluvě.

K roku 2014 bylo v obci 21 ubytovacích zařízení, která měla dohromady kapacitu 643 lůžek (ČSÚ 2014). Nejčastěji se jedná o rodinné penziony nebo menší turistické ubytovny, které jsou vhodné pro rodiny s dětmi (vlastní výzkum). Větší objekty, které dříve sloužily pro podnikovou rekreaci, dnes zažívají těžké období. Bývají využívány pro lyžařské výcviky a školy v přírodě, avšak jejich obsazenost je poloviční oproti dobám minulým. Jako jeden z největších nedostatků Dolního Dvora je chybějící občerstvení. V zimní sezóně suplují nedostatečnou vybavenost občerstvení ve ski areálech a některá ubytovací zařízení, která mají celodenní provoz, avšak v letní sezóně nebo zejména v mimosezónách je těžké najít otevřené pohostinství (vlastní výzkum). Tento fakt je negativní, jak pro turisty, tak pro místní obyvatele.

Navzdory malé velikosti obce se během roku koná několik akcí, které jsou primárně pro místní obyvatele, ale zaujmou a pobaví i mnoho turistů. Mezi nejoblíbenější patří Zpívání u vánočního stromu, které se každoročně koná na Rudném náměstí v období Vánoc, Ledová jízda – memoriál dr. Václava Vojtěcha, což je závod psích spřežení se startem i cílem v Rudolfově, Dětský den, jenž je konaný každoročně u penzionu Duha, Setkání bývalých obyvatel Dolního Dvora doprovázený koncertem nebo Hasičské závody pořádané místním hasičským sborem (vlastní výzkum).

4.2 Analýza interpretační infrastruktury

Interpretace v Dolním Dvoře

Venkovní tabule by měly být v harmonii s okolní přírodou a zároveň by měly být přehledné a poutavé (Nadace Partnerství 2011). Informační tabule, mapa obce a ukazatele, které slouží k základnímu zorientování a přivítání návštěvníků, jsou vyrobené ve stejném moderním stylu a vzhledem k jejich nedávnému zhotovení jsou aktuální a nezničené.

Díky jejich barevnosti a modernímu provedení návštěvníka na první pohled upoutají. Na druhou stranu se nabízí názor, zda se do horské vesnice plné tradičních roubenek podobně výrazné značení hodí a zda by nebyly vhodnější méně barevné ukazatele z přírodních materiálů. Jako negativum lze považovat nešťastně zvolený tvar cedulí, který sice vypadá zajímavě, avšak zejména mapu obce umístěnou na náměstí dělá nepřehlednou (obr. 1). Stejně jako je mapa obce umístěna na Rudném náměstí, hodilo by se umístit i mapu u odbočky do Luisina údolí, kde je pod ukazateli k jednotlivým chatám prázdné místo a návštěvník netuší, jak jsou jednotlivé chaty daleko, ani do jakých oblastí cesty vedou. Podobně chybí i jistá návaznost na cíle mimo obec, které by mohly být zobrazeny na okraji mapy.

Obrázek 1: Ukazatele k chatám a mapa obce umístěná na Rudném náměstí

Zdroj: fotoarchiv autorky

Uvítací tabule na začátku obce nese motto „S námi Vás baví svět“, které se často používá i v propagačních materiálech obce a některých penzionů (obr. 2). Motto je poutavé a má jasnou návaznost na skutečnost, že se v Dolním Dvoře nachází chata Apalucha, kde se natáčela komedie S tebou mě baví svět. Zmínka o samotné chatě však byla pouze v některých prospektech o obci, nikde v obci se nenachází jakákoliv informace nebo ukazatel, který by návštěvníky k chatě dovedl. Tento fakt způsobuje, že většina návštěvníků o existenci chaty buď neví vůbec, a nebo neví, kde se přesně nachází a kudy by se za ní měli vydat, tudíž motto a trochu i celková image obce ztrácí na významu.

Obrázek 2: Uvítací tabule na začátku obce

Zdroj: foto archiv autorky

V obci je nově vybudováno šest vyhlídek s posezením, panoramatickou mapou a panelem, který informuje o zajímavostech daného místa (obr. 3). Jedná se o místa v blízkém okolí obce, které návštěvník může projít v rámci jednodenního výletu. Posezení i tabule jsou vyrobené čistě ze dřeva a v krajině působí harmonicky. Jako nedostatek lze vytknout příliš mnoho souvislého textu nacházejícího se na tabulích, který by bylo lepší rozdělit do více odstavců s podnadpisy. Zároveň by text mohl být podaný zajímavěji, nikoliv pouze jako holá fakta (obr. 4). Ham, Weiler (2012) zdůrazňují, že interpretace by měla propojit dané místo s návštěvníkem a přinést mu kromě vzdělávacího i emocionální a duchovní zážitek. Další nedostatek vyhlídek je naprostá absence jakékoliv propagace a informování návštěvníků o vyhlídkách. Je nutné vytvořit názornou mapu, kde budou vyhlídky zvýrazněny, a která bude k dostání v obci i na internetu. Během šetření bylo zjištěno, že jsou plány propojit jednotlivé vyhlídky hrou pro děti, což je určitě velice dobrý nápad, pokud bude vhodně realizován. Beňková, Činčera (2010) ve svém výzkumu potvrzují, že právě prožitkové stezky, kdy dochází k aktivnímu zapojení návštěvníků do nejrůznějších činností, jsou pro návštěvníky atraktivnější a vedou k zapamatování stejného množství informací jako klasické naučné stezky. Stejně tak by šlo na jednotlivé vyhlídky připevnit QR kódy, které by mohly být provázané a zaměřit se svým obsahem například na starší děti nebo místní obyvatele. Jednou z největších nevýhod tradičních venkovních panelů je

jejich neaktuálnost a tím pádem neatraktivnost pro vracející se návštěvníky a místní obyvatele (Milošová a kol. 2014), tudíž QR kódy jejichž obsah lze jednoduše aktualizovat, by mohly tento nedostatek vyvažovat. Celkově jsou vyhlídky hodnoceny jako dobrý projekt, který je však potřeba ještě trochu upravit a dovést do konce. Vyhlídka na Sluneční stráni je navíc zapojená do razítkové hry Po stopách Krakonoše, jenž probíhá v rámci celých Krkonoš. Podobné zapojení místní interpretace do interpretace regionálního charakteru by mělo být podporováno.

Obrázek 3: Vyhlídka nad penzionem Duha

Zdroj: fotoarchiv starosty obce Davida Neumana

Obrázek 4: Informační tabule vyhlídky u hřbitova

Zdroj: fotoarchiv kronikářky obce Hany Homolové

Výhodou živé interpretace je možnost přizpůsobení interpretace aktuální skupině, ovšem mezi největší nevýhody patří náročná organizace a dostupnost pouze v určitém čase a místě (Xu a kol. 2013). Tento fakt potvrzuje velice zdařilá interpretace, kterou je již zmiňovaná stálá výstava v budově obecního úřadu, jež je doprovázena velice zajímavým a poutavým výkladem místní kronikářky. Výstava je velice různorodá a přibližuje místní kulturu a historii z mnoha perspektiv, které upoutají děti i dospělé (obr. 5). Omezující faktor je nutnost předběžné rezervace, což je ovšem vzhledem k velikosti obce pochopitelné, proto je důležitá náležitá propagace a informování návštěvníků o daném postupu před jejich samotnou cestou do Dolního Dvora.

Obrázek 5: Výstava v budově obecního úřadu

Zdroj: fotoarchiv autorky

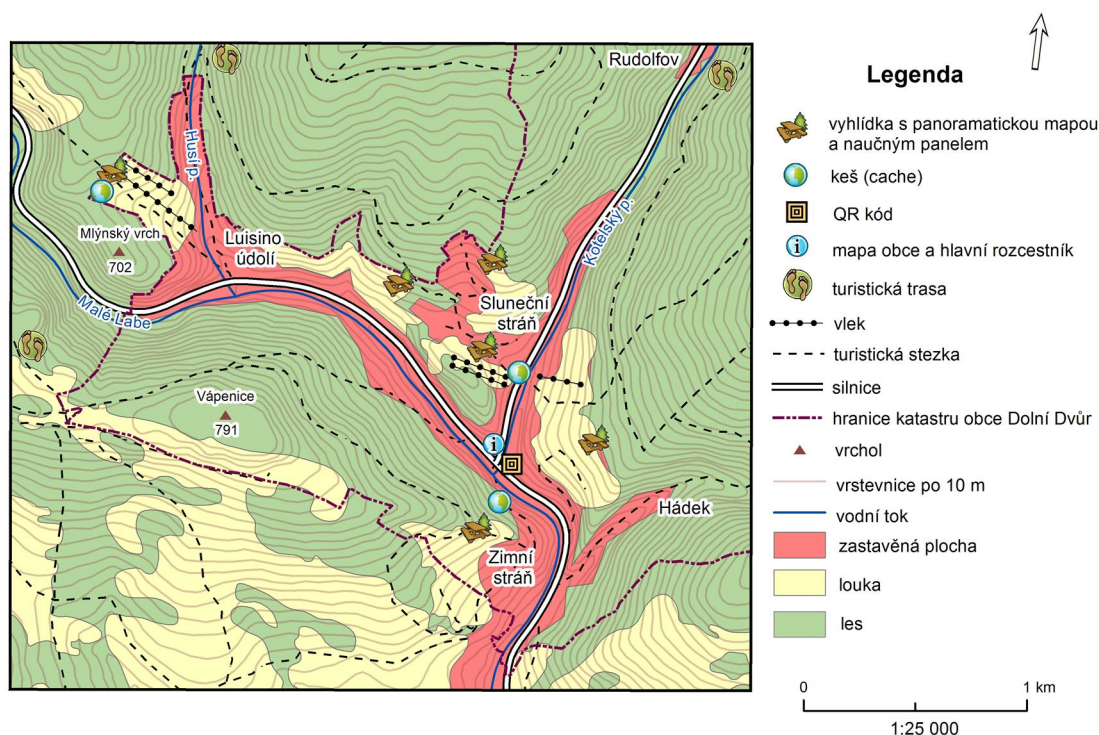
Pro návštěvníky, kteří rádi poznávají okolí aktivní formou, jsou některá zajímavá místa interpretována pomocí tzv. keší. Dohromady je na území Dolního Dvora pět keší, které ve svém popisu mají často velice zdařilou interpretaci lokality či konkrétní zajímavosti. Jedna z těchto keší je věnovaná zmiňované chatě Apalucha. Podle Formánkové a Vágnera (2012) jsou největší výhody geocachingu nulové náklady a atraktivnost pro mladé generace a do budoucna vnímají geocaching jako významný marketingový nástroj pro některé lokality.

Ve dřevěném altánu na Rudném náměstí je umístěný QR kód, což byl zároveň jediný QR kód nalezený během terénního šetření. Byl vytvořen společně s dalšími QR kódy nacházejícími se na různých místech Krkonoš. Po načtení kódu se návštěvníkům ukáže stránka se základními informacemi o obci včetně přesných časů, kdy mohou slyšet

zvonkohru, a to v češtině, polštině, němčině a angličtině. Stejně tak by se mohl QR kód umístěný na náměstí využít k informování návštěvníků o nadcházejících akcích či největších zajímavostech v obci, včetně nově vzniklých vyhlídek. Výhodou QR kódů je zejména snadná aktualizace a finančně nenáročná údržba (Milošová a kol. 2014). Výše zmíněné interpretační prostředky znázorňuje mapa 3.

Mapa 3: Centrum Dolního Dvora s vyznačenými interpretačními prostředky

Zdroj: ČÚZK (2016): Základní mapa 1:25 000 – WMS. Dostupné z: <http://www.cuzk.cz/> + vlastní zpracování v GIS

Dále jsou v obci, ale zejména v částech obce, kam již zasahují jednotlivé zóny parku, na různých místech umístěné mapy Krkonoš, rozcestníky a značky hlavních turistických tras, které jsou jednotné v rámci celých Krkonoš. Přes Tetřeví boudy, Rudolfovo a Hanapetrovu paseku vede vycházková stezka Hřiběcí, která začíná a končí ve Strážném. Jedná se o jednu z několika vycházkových tras zřizovaných Správou KRNPu, kterou provází menší dřevěné tabulky s krátkou zajímavostí o daném místě.

Interpretace a propagace mimo Dolní Dvůr

Nejbližším místem, kde se návštěvník může dozvědět aktuální informace o dění v obci nebo získat propagační materiály je necelé 3 km vzdálené venkovské infocentrum mikroregionu v Lánově (obr. 6). V infocentru lze získat mnoho letáků a menších map se zajímavostmi celého mikroregionu i velké množství propagačních materiálů jednotlivých

penzionů a ski areálů v obci a okolí. Pracovnice infocentra je výborně informovaná a velice vstřícná k jakýmkoliv dotazům. Nedostatek infocentra vzhledem k cestovnímu ruchu je jeho provozní doba, která je převážnou část roku pouze v pracovní dny (vlastní výzkum). Dále to může být jeho umístění, kdy si mnoho návštěvníků směřujících do Dolního Dvora infocentra v Lánově vůbec nemusí všimnout. Samotná pracovnice infocentra potvrdila, že návštěvníků, jež zjišťují informace o Dolním Dvoře, není mnoho, což samozřejmě může mít různé důvody.

Obrázek 6: Venkovské infocentrum mikroregionu v Lánově

Zdroj: www.lanov.cz

V infocentru lze získat menší mapu či letáky, které jsou společné pro údolí Malého Labe zahrnující obce Dolní Dvůr, Lánov a Dolní Lánov. Kromě toho tyto tři obce vydávají čtvrtletně Zpravodaj, který však slouží primárně pro informování místních obyvatel o celkovém dění v obci. Pokud jde o materiály týkající se čistě Dolního Dvora, byl v infocentru k dostání pouze jeden, jenž na první pohled svým provedením není příliš atraktivní. Dále bylo v infocentru mnoho materiálů jednotlivých ski areálů a ubytovatelů, kdy některé byly velice povedené a představovaly i samotnou obec. Ovšem chybí poutavě vytvořený materiál obsahující detailní mapu Dolního Dvora se zvýrazněnými zajímavostmi, jednotlivými penziony a popsánymi turistickými trasami. Stejně tak chybí souhrnný kalendář, kde by byla konkrétní data a popis konaných akcí na určité období.

Pro většinu návštěvníků je hlavním zdrojem informací před cestou internet (Zelenka 2011). Oficiální webové stránky obce (www.dolnidvur.cz) obsahují většinu základních informací, avšak na první pohled působí chaoticky a některé informace není snadné vyhledat. Velice

užitečný a hezky udělaný je mapový portál, který nabízí mnoho podkladových map a návštěvníci si s jeho pomocí mohou naplánovat výlety po okolí. Stránky jsou však nedostatečně aktualizovány, což nepůsobí dobře na potenciální návštěvníky, kteří vyhledávají co nejaktuálnější informace. Některé materiály dostupné v infocentru by mohly být umístěny na stránky obce, aby návštěvníci měli přístup k těmto materiálům i mimo provozní dobu infocentra. Webové turistické stránky celého regionu Krkonoš (www.krkonose.eu) nebo Královehradeckého kraje (www.hkregion.cz) se samozřejmě o Dolním Dvoře v mnoha souvislostech zmiňují, avšak v porovnání s ostatními středisky velmi okrajově. Podobně tomu je na turistických portálech (www.kudyznudy.cz, www.turistika.cz apod.). Jako povedené lze považovat některé webové stránky ubytovatelů a ski areálů působící v Dolním Dvoře. Zejména webové stránky ski areálu Ski Family (www.skifamily.cz) jsou moderní, přehledné a odkazují na mnoho dalších aktivit nacházejících se v Dolním Dvoře. Vzhledem k rostoucímu významu sociálních sítí je velice účelná aktivní prezentace Ski Family na oficiálním facebookovém profilu, kde je například i umístěno video pořízené pomocí dronu, jenž slouží jako zdařilá prezentace Ski areálu. Podobná prezentace na sociálních sítích by byla vhodná i pro samotnou obec a jednotlivé ubytovatele. Celkově je důležité, aby prostředky interpretace byly dostatečně různorodé a každý návštěvník si mohl vybrat to, co mu bude nejlépe vyhovovat (Zelenka 2011).

4.3 Analýza polostrukturovaných rozhovorů s aktéry cestovního ruchu

Rozhovory s aktéry cestovního ruchu byly zpracovány metodou kódování, během které vznikly čtyři hlavní kategorie vyjadřující odpovědi většiny respondentů. Jednotlivé kategorie, které zahrnují mnoho dalších skutečností uváděných respondenty, spolu úzce souvisí a navzájem se ovlivňují. Jedná se o kategorie „nefungující spolupráce“, „chybějící lidské zdroje“, „nedostatečné vyžití“ a „klid a rodinná atmosféra“.

Nedostatek lidského potenciálu a s ním související nezájem místních o cestovní ruch negativně ovlivňuje spolupráci, která je klíčová pro fungování cestovního ruchu. Z tohoto důvodu nedochází k rozvoji cestovního ruchu a oproti ostatním lokalitám v Krkonoších je zde nedostatečné vyžití, se kterým souvisí i nedostatečná interpretace a propagace. Na druhé straně všichni respondenti uvedli jako největší atraktivitu lokality klid a rodinnou atmosféru, což jsou hodnoty, které se dají lehce ztratit nepřiměřeným rozvojem cestovního

ruchu. V následujících částech jsou jednotlivé kategorie podrobně popsány pomocí odpovědí jednotlivých respondentů a zasazené do souvislosti s dalšími okolnostmi.

Nefungující spolupráce aktérů cestovního ruchu

Spolupráce jednotlivých aktérů cestovního ruchu, ať už se jedná o veřejné instituce nebo soukromé subjekty, je základní podmínkou fungujícího destinačního managementu (Holešinská 2010). Z tohoto důvodu byla velká část rozhovoru zaměřena právě na okolnosti spolupráce mezi jednotlivými aktéry cestovního ruchu v Dolním Dvoře.

Většina respondentů označila spolupráci v rámci cestovního ruchu jako „problematickou“, „nefungující“, či dokonce „žádnou“. Neutrálně či pozitivně hodnotilo spolupráci pouze několik málo respondentů, většinou členové spolků, kteří se neangažují v zastupitelstvu, ani sami nepodnikají. Hodnocení spolupráce také často korespondovalo s dobou, po kterou respondent v Dolním Dvoře žije, kdy respondent hodnotil spolupráci tím více negativně, čím déle v Dolním Dvoře žije. Tento fakt může souviset i s názory několika respondentů, že dlouhodobě je zde negativní vývoj cestovního ruchu, avšak během posledních několika let je zde patrné zlepšení a to i v rámci vzájemné spolupráce: *„Místní děti získaly možnost mít permanentku do ski areálu za sníženou cenu, kdy ji dotuje z části obec, z části areál, plus nějaké hodiny ve škole lyžování zdarma. Přece jen to není čistě o cestovním ruchu, ale je to vlaštovka, co se týče nějaké spolupráce“* (místní podnikatel).

Špatná spolupráce v rámci cestovního ruchu je ovlivněna mnoha faktory. Jako nejčastěji uváděné důvody byly historický vývoj a struktura obyvatel v obci. Struktura obyvatel souvisí se zmiňovanými omezenými lidskými zdroji a nezájmem místních o cestovní ruch, čemuž se budu podrobněji věnovat v části „Chybějící lidské zdroje“. *„Ta skladba těch lidí v Dolním Dvoře je taková zvláštní. To klima, který mezi nima vládne, že historicky každej něco někomu někdy, v tom je problém“* (místní zastupitel). *„Chce to někoho, kdo zažil něco mimo omezený Dolní Dvůr a není zatížený starými historickými křivdami“* (místní podnikatel). Nefungující spolupráce je kromě složitých osobních vztahů umocněná konkrétními událostmi, které někteří aktéři cestovního ruchu dodnes vnímají velmi negativně. *„Byla doba, kdy ta spolupráce s obcí byla nulová, kdy tady proběhlo pár kauz, do kterých nemá cenu zabředat, ale bylo to takové nešťastné období“* (místní podnikatel). Z rozhovorů často vyplývalo, že špatná spolupráce v obci existuje již tak dlouho, že většina aktérů rezignovala a vzdala veškeré své pokusy o jakoukoliv spolupráci. *„Tak tady to nikdy nebylo stmelený“* (místní podnikatel). *„Každej třeba z těch penzionů jedem jinou*

klientelu a ta spolupráce nikdy nefungovala a ani fungovat nebude“ (místní podnikatel a zastupitel).

Jako nejvíce problematická byla popsána spolupráce mezi jednotlivými podnikateli a mezi podnikateli a obcí. Naproti tomu jako pozitivní byla popsána spolupráce zájmových sdružení a obce, které společně pořádají různé akce. Pozitivně byla také v mnoha případech hodnocena spolupráce ski areálu, lyžařské školy a půjčovny s jednotlivými majiteli penzionů. Mnoho respondentů také chválilo spolupráci a kvalitu infocentra v Lánově.

Názory respondentů na spolupráci s Krkonošským národním parkem byly velice rozporuplné. U většiny respondentů převažoval názor, že KRNAP je velké omezení pro cestovní ruch a jeho rozhodnutí jsou často neopodstatněná, avšak na druhou stranu mnoho respondentů uznalo i výhody, které park pro dané území přináší a někteří dokonce přítomnost parku vůbec nepocitují. *„Národní park je lákadlo, ale národní park jako organizace pro nás tedy lákadlo moc není“ (místní podnikatel a zastupitel).*

Jak již bylo naznačeno výše, přes řadu kritických názorů mnoho respondentů uznalo, že dochází více či méně ke zlepšení spolupráce s obcí. Jako hlavní problém, který brzdí spolupráci s obcí, jsou považované zejména omezené finanční zdroje a nezájem místních obyvatel o cestovní ruch. *„Jak jsem si myslel roky, že je k tomu zastupitelstvo laxní, tak teď už se přikláním k tomu, že jejich možnosti jsou taky omezené“ (místní podnikatel).* Mnoho respondentů také uvedlo, že v posledních letech vidí chybu zejména ve spolupráci podnikatelů, kteří nenavrhnou obci reálné nápady, jenž by obec mohla podpořit. *„Pokud by někdo přišel na obec a měl nějaký reálný nápad, tak si myslím, že by obec vyšla vstříc, ale musí ta vstřícnost být z obou stran, pokud jenom ze strany obce, tak je to málo“ (kronikářka obce).* Na druhou stranu mnoho podnikatelů to vnímá tak, že poplatky, které obci odvádějí, se nevrací zpět ve formě podpory cestovního ruchu.

Z rozhovorů tedy vyplývá, že dlouhodobě špatná spolupráce, kterou umocňuje mnoho dalších faktorů, je jedním z největších problémů rozvoje udržitelného cestovního ruchu v lokalitě. V obci nejsou téměř ani náznaky destinačního managementu definovaného podle Holešinské (2010). Je důležité, aby jednotliví aktéři opět nabyli pocitu, že jakákoliv snaha není předem zbytečná. Toho může být docíleno menším úspěšným projektem, jenž by byl ukázkovým příkladem a probudil zájem o spolupráci u ostatních aktérů. Problematická spolupráce obce a místních podnikatelů je umocněna faktem, že pouze

jeden ze zastupitelů je zároveň podnikající v cestovním ruchu. Do budoucna by tedy spolupráci mohl usnadnit vyšší počet zástupců místních podnikatelů v zastupitelstvu. Stejně tak má na spolupráci negativní vliv téměř nulová účast na veřejných schůzích zastupitelstva, kdy většina respondentů považuje za zbytečné schůze navštěvovat. Zvýšená účast místních obyvatel a podnikatelů na schůzích by rovněž do budoucna mohla prohlubovat další spolupráci. Někteří respondenti považují za jediné řešení zlepšení spolupráce příchod nových subjektů, kteří udělají výše zmiňovaný první krok, jenž by nastartoval ostatní.

Chybějící lidské zdroje

Téměř většina respondentů udávala „chybějící lidské zdroje“ jako jednu z příčin špatné spolupráce, nezájmu místních o cestovní ruch a dlouhodobého negativního vývoje cestovního ruchu. Pokud místní obyvatelé nepocítují výhody plynoucí z cestovního ruchu nebo se sami neangažují v cestovním ruchu, nemůže docházet k rozvoji udržitelného cestovního ruchu v dané lokalitě (Pásková 2009). Podle odpovědí respondentů nelze říct, že by místní obyvatelé aktivně vystupovali proti cestovnímu ruchu. Je zde ovšem patrný zjevný nezájem většiny obyvatel jakkoliv cestovní ruch rozvíjet a podporovat, což pramení z faktu, že pouze malá část z nich žije z cestovního ruchu nebo pocítuje pozitiva, která cestovní ruch přináší. „*Já si myslím, že obyvatelé to spíš vnímají negativně toleto, co my tady děláme, protože jim to nic nepřináší*“ (místní podnikatel a zastupitel). „*Tady prostě je zaměstnanost dobrá, což je díky Škodovce ve Vrchlabí. Ty místní nemají zájem zabývat se cestovním ruchem, nemají potřebu podnikatelsky přemýšlet a to si myslím, že trochu taky škodí*“ (starosta obce). Kromě nezájmu místních obyvatel, někteří respondenti uváděli jako další problém nedostatečnou aktivitu místních podnikatelů a úpadek cestovního ruchu, který zde nastal po pádu komunistického režimu, a se kterým se mnoho podnikatelů nedokázalo dodnes vyrovnat. „*Doba, kdy ROH zavelelo a byly ty velký objekty plný je dávno pryč. Je tady mnoho provozovatelů, kteří žijí z podstaty, neumějí si s provozem těch svých zařízení poradit a nechávají je prostě dožít*“ (místní podnikatel). „*Já si myslím, že ta vesnice má smůlu na lidi, který tady podnikají, že zde nebylo moc lidí, který by to někam posunuli*“ (místní zastupitel). Stejně tak i například výstava v budově obecního úřadu je tvořena výrobky místních umělců a nadšenců, kteří zde přispívali svým uměním několik generací, avšak v dnešní době není nikdo, kdo by na tuto tradici navázal. „*My nemáme nikoho z tatínků a dědečků, kteří by v něčem mohli pokračovat, a to není moc dobré no.*“ (kronikářka obce).

Mezi aktéry cestovního ruchu patří nejrůznější spolky a sdružení, které často hrají velice důležitou roli při rozvoji cestovního ruchu, kdy umožňují místním obyvatelům podílet se na správě místního dědictví, ale také díky nim dochází k posílení územní identity a k rozvoji sociálního kapitálu (Heřmanová 2009, Bevan 2014). Mnoho respondentů uvedlo, že podobně jako je zde dlouhodobě negativní vývoj cestovního ruchu, je zde i negativní vývoj místních sdružení, což potvrzuje výše uvedené tvrzení. Respondenti zdůrazňovali, že v minulosti zde bylo mnoho oficiálních i neoficiálních sdružení, avšak dnes aktivně fungující je pouze sdružení dobrovolných hasičů a neoficiální spolek kreativního tvoření Flér. *„Vede to k úpadku, protože nemám lidi. Je to problém dneska s těma lidma no, ta doba je tak uspěchaná“* (vedoucí hasičů). *„Dřív si ty lidi dokázali víc pomáhat než teď, teď né snad že by na sebe byli zaujatější, ale nemají vůbec čas se sejt, i v tý hasičině to vnímám“* (člen hasičů). Kromě nedostatku času a uspěchaného životního stylu někteří respondenti udávali jako problém nezájem místních obyvatel o participaci ve spolcích a na akcích, které tato sdružení pořádají. *„Když se nic nedělá, je to špatně, když něco uděláte, tak vás stejně pomluvěj“* (vedoucí hasičů). Na druhou stranu některé ze společenských akcí, které pořádají sdružení společně s obcí, byly mnoha respondenty popisovány jako velice zdařilé. *„Co se týče tradičních akcí a svátků, tak to se tady pořádá. To vítám hodně pozitivně. Snažím se samozřejmě i pomáhat, přeci jen je to fajn i pro nás, že to pořádáme“* (místní podnikatelka).

Kromě místních obyvatel a turistů je v Dolním Dvoře velké množství chalupářů (vlastní výzkum). Většina z nich se podle respondentů na dění v obci aktivně nepodílí, i přesto jsou však vnímáni spíše jako místní obyvatelé než jako turisté. Mnoho respondentů zdůrazňovalo pozitivní vliv chalupářů, kteří opravili mnoho roubenek a tím uchovali v lokalitě tradiční krajinný ráz. *„Díky těm Pražákům ty chalupy žijou a udržujou se, takže já jsem spokojen, že tady jsou“* (místní podnikatel a zastupitel). Větší participace chalupářů na místním dění by mohla být prospěšná pro samotné chalupáře, místní obyvatelé, ale i celkový místní rozvoj. Chalupáři by mohli obohatit právě nedostatečné lidské zdroje, což respondenti často udávali jako zásadní nedostatek a zároveň by zapojení do místního dění mohlo samotným chalupářům přinést pocit sounáležitosti s daným územím a utužit společenské vazby. Tuto myšlenku dokládá Bessière (1998) svým tvrzením, že rostoucí počet druhých domovů a pobytů na venkově je způsoben touhou nejen po nenarušené přírodě, ale i po hodnotách, kořenech a sociálních vazbách.

Stejně jako mnoho respondentů považuje za jediné řešení zlepšení spolupráce příchod nových aktérů, tak podobné názory měli respondenti na nedostatek lidských zdrojů, což potvrzuje úzkou provázanost těchto dvou faktorů. Podle několika respondentů zde pár pokusů o zlepšení vzájemné spolupráce a zvýšení aktivity místních obyvatel a podnikatelů již bylo, avšak většinou neúspěšné. „*Pravda, že třeba se sem někdo přistěhuje s nějakým nápadem, ale je to prostě takový, že chvílku něco funguje a pak to zase upadne z nějakýho důvodu*“ (člen hasičů). „*Spousta lidí, co sem jde podnikat, si myslí, že když se jim podaří jeden druh podnikání tak, že jim tady půjde i nějaký podnikání v cestovním ruchu, což tak samozřejmě není*“ (místní zastupitel). Podle většiny respondentů je tedy důležité, aby do obce přišlo více nových lidí s podnikavým duchem a kreativním myšlením, kteří zároveň své nápady dotáhnou do konce.

Nedostatečné turistické vyžití

Nedostatečné turistické vyžití bylo všemi respondenty označeno jako hlavní nedostatek, který činí Dolní Dvůr méně zajímavý oproti ostatním lokalitám v Krkonoších. „*Chybí tady prostě služby navíc, další věci. Oni ty lidi si to odlyžujou a co teď. Zaplat pánbůh za to, že je kousek to Vrchlabí, kde si prostě zajedou a odreagujou se tam*“ (místní podnikatel). „*S tím vyžitím to tady moc nefunguje. Jediný co tady je, tak se jdou podívat na zvonkohru, ale to jim stačí jednou za ten pobyt*“ (místní podnikatel a zastupitel). Možné důvody nedostatečně rozvinuté turistické infrastruktury jsou již popsány výše, je to nefungující spolupráce, chybějící lidské zdroje nebo omezené finanční zdroje.

Popisovaný nezájem místních obyvatel o cestovní ruch byl často udáván jako důvod nerozvinutí turistické infrastruktury zejména v minulosti, kdy k tomu podle respondentů byly často vhodné podmínky, které ostatní obce využily. „*Nebyla tady jediná investiční pobídka typu využití nějakých dotačních titulů. Ski areál, který tady všechny podnikatele v cestovním ruchu živí, tak zamrzl*“ (místní podnikatel). „*Hřiště, bowling, bobovka, squash, tenisový kurty, nic takovýho tady není. Spousta lokalit kolem nás to udělala z dotačních prachů a pak to funguje*“ (místní podnikatel).

Zejména respondenti déle žijící v Dolním Dvoře označili jako největší chybu pronájem ski areálu a neprodloužení jednoho z vleků, což se diskutovalo několik let. Mnoho respondentů popisovalo celý proces velice negativně a nesouhlasí s jednáním tehdejšího zastupitelstva. Tento fakt do dnešní doby přetrvává ve formě nedůvěry a nefungující spolupráce mezi podnikateli a zastupiteli, přestože se z velké části změnila skladba členů

místní samosprávy. „*Však největší nesmysl byl prodat ty vleky, nebo nechat to do pronájmu. To už po revoluci. Tehdejší zastupitelstvo si myslím, že má na to největší vliv*“ (vedoucí hasičů). „*Měl by se znova koupit ski areál, provozovat ho sám na sebe a ty výdělky investovat zpátky do cestovního ruchu*“ (místní zastupitel). Nespravedlivé rozdělení zisků z cestovního ruchu, které je zde konkrétně způsobeno nevýhodně řešenými vlastnickými vztahy ski areálu, popisují Loulanski a Loulanski (2011) jako jeden z negativních dopadů cestovního ruchu pro danou lokalitu. Na druhé straně kromě nedostatečné délky vleků a špatného přerozdělení výdělků, které nejdou obci, si většina respondentů chválí služby a zázemí, které jsou v rámci areálu během zimní sezóny poskytovány.

Jako další obrovský nedostatek cestovního ruchu v Dolním Dvoře byla popisována absence restauračních zařízení zejména mimo zimní sezónu. „*Nevím o žádném penzionu, že by rodina šla na procházku a mohla si pak jít sednout na dort a kávu*“ (kronikářka obce). „*Ted' například je konec sezóny a my tady nemáme otevřenou žádnou hospodu nebo žádnou restauraci, kde by si hosti něco dali*“ (místní podnikatelka). Kromě negativního vlivu na cestovní ruch, který tento fakt má, neboť stravovací a kulturně-společenské služby patří mezi základní složky turistické infrastruktury, zde chybí restaurační zařízení pro místní obyvatele, což může mít negativní vliv na tvorbu společenských vazeb a následně i na spolupráci místních obyvatel. „*Ale nějakou formanku, něco jednoduchého, kde by se ty chlapi sešli a vyříkali si různé věci, to tady chybí*“ (místní podnikatel). Mnoho respondentů sice uvedlo, že restaurační zařízení s celoročním provozem zde chybí, avšak zároveň si uvědomují finanční stránku věci, kdy se místním podnikatelům provoz takového zařízení ekonomicky nezhodnotí. „*Hospoda samozřejmě chybí, ale nemůžeš nutit někoho, ať provozuje něco, co ho neuživí. Hospoda se tady podle mě neuživí*“ (místní zastupitel). „*Jak skloubit hospodu pro místní a zároveň pro turisty, to není reálný. Tady vidím jedinou věc, že se ubytovatelé dohodnou a každý týden pojede někdo jinej*“ (starosta).

Respondenti navrhovali mnoho dalších zařízení turistické infrastruktury, které by cestovnímu ruchu v Dolním Dvoře prospěly, avšak vše podle jejich odpovědí záleží na spolupráci jednotlivých aktérů, zájmu a podnikavosti místních obyvatel nebo finanční podpoře cestovního ruchu. „*Na ten cestovní ruch aby se dalo trochu víc z rozpočtu, protože ta obec by z toho měla minimálně, já nevím 40–50 % žít*“ (místní podnikatel a zastupitel). „*Hřiště tady není stále proto, protože to pro místní nemá žádnou prioritu. Nikdy tady nebylo hřiště tak, co by tady mělo být*“ (místní podnikatel). Jako příklad

nefungující spolupráce v rámci turistického vyžití několik respondentů zmínilo nezájem obce, aby se společenské akce pořádané primárně pro místní obyvatele rozšířily i mezi turisty. *„Zpívání u vánočního stromu - krásná akce, ale je to jen pro místní. Když jsme my majitelé penzionů dali návrh, jestli by to nešlo udělat v termínu, kdy už jsou tu hosti, což by mohl být i finanční zdroj pro obec, tak se to vždycky zamítlo“* (místní podnikatel). Stejně tak respondenti udávali příklady různé propagace a interpretace, které by se do dané lokality hodily a mohly by případné návštěvníky zaujmout, avšak není nikdo, kdo by to vytvořil. *„To musejí být lidi, kteří to chtějí dělat a baví je to. Když to dostane někdo befelem, tak obvykle to není to pravý. Neumím si představit, že by se někde do toho pustil“* (kronikářka obce).

Několik respondentů uvedlo jako příklad obec Benecko, která je podle nich srovnatelná s Dolním Dvorem, avšak na rozdíl od Dolního Dvora si vytvořila svou vlastní značku a je to atraktivní oblast pro mnoho návštěvníků v zimní i letní sezóně. Podle Šauera (2010) budování značky pomocí loga, hesla či místních produktů vede k vytvoření dobré image destinace, což má významný vliv na případné návštěvníky. Respondenti uváděli image obce nebo místní produkty jako jistý potenciál, který by se dal využít v Dolním Dvoře, avšak muselo by zde být více jedinců s dobrými nápady. *„Nejspíš se na Benecku sešli podnikaví jedinci, kteří to dokázali. Třeba ta značka to je to, co Dolnímu Dvoru chybí. Aspoň 5 přistěhovalců z Benecka a bylo by to dobrý“* (místní zastupitel). *„To tady nikdo neudělá, aby tady udělal nějaký místní produkt. To je taky jedna z dalších věcí, co by tady pomohla“* (starosta).

Provedené rozhovory potvrdily skutečnost, že tzv. lokalizační předpoklady pro úspěšný cestovní ruch nestačí, ale je třeba doplnit je o tzv. realizační předpoklady, mezi které patří turistická a interpretační infrastruktura (Vystoupil 2008). Respondenty uvedené Benecko s podobnými lokalizačními faktory jako má Dolní Dvůr by mohlo být využito jako vzor i do budoucna, neboť může v jednotlivých aktérech vzbuzovat pocit naděje, že podobného vývoje může dosáhnout i Dolní Dvůr. Řešením dlouhodobě negativního vývoje turistické infrastruktury v Dolním Dvoře by mohl být rychlý rozvoj různých složek turistické infrastruktury, kdy by došlo k synergickému efektu, jenž by zajistil ekonomickou životaschopnost jednotlivých složek.

Klid a rodinná atmosféra

Na otázky zjišťující co je na Dolním Dvoře nejcennější nebo co může Dolní Dvůr nabídnout oproti jiným lokalitám v Krkonoších, všichni respondenti na prvním místě udávali „klid a rodinnou atmosféru“. *„To gró tady je to, že Dolní Dvůr je malá zasunutá lokalita, která je oproti Špindlu, Peci a jiným holochům klidná“* (místní podnikatel). *„Člověk se nemusí bát ty děti vypustit, není to tady tak anonymní“* (místní podnikatel). Mnoho respondentů udávalo klid a rodinnou atmosféru jako výhodu nedostatečně rozvinuté turistické infrastruktury. Tento názor je ovšem v rozporu s myšlenkou, že ztráta autenticity či dokonce turistifikace sice je způsobena nepřiměřeným rozvojem cestovního ruchu (Pásková 2009), avšak udržitelný rozvoj vhodné turistické a interpretační infrastruktury často vede k ochraně místního dědictví, identity a celkové autenticity lokality (Loulanski, Loulanski 2011).

Podle respondentů je lokalita vhodná pro rodiny s dětmi vzhledem k výše popisované atmosféře, ski areálům vhodných pro děti a začátečníky a mnoha rodinným penzionům za rozumné ceny. Jako další výhoda Dolního Dvora byla popisovaná výborná poloha a dostupnost, která zde je navzdory tomu, že se jedná o malou obec obklopenou hřebeny Krkonoš. *„Co se týče dosažitelnosti těch dalších cílů okolo, to je úplně ideální. Jak se říká, že Dolní Dvůr je srdce Krkonoš, tak to je opravdu na místě“* (místní podnikatel). Na druhou stranu mnoho respondentů zdůrazňuje, že atmosféra, skiareál se školičkou i jednotlivé penziony jsou pro rodiny v zimní sezóně ideální, ale chybí zde alespoň jedna delší sjezdovka, aby zde jezdily rodiny i nadále se staršími dětmi, které již umí lyžovat. *„Je to opravdu ideální pro ty děti od těch 3 do těch 15 let. Pak už sem ty děti nechtěj jezdit samozřejmě, protože ta sjezdovka je malá“* (kronikářka obce). *„V momentě kdyby tady byl alespoň trochu delší kopec, tak rodiče můžou lyžovat na něm, to dítě zahodit k nám do lyžařské školy a jsou spokojení všichni“* (místní podnikatel). Někteří respondenti vnímají jako pozitivní krok nabídku zvýhodněné týdenní permanentky do skiareálu v Dolním Dvoře i do větších okolních areálů, což umožnilo návštěvníkům ubytovat se v příjemném prostředí Dolního Dvora, ale zároveň navštívit na pár dní i větší areály v okolí, které jsou dobře dopravně dostupné.

Autenticita horské obce, kterou si Dolní Dvůr jako jedno z mála krkonošských středisek zachovává, ve většině návštěvníků vzbuzuje zmiňovaný klid, pohodu a rodinnou atmosféru, což zdůvodňuje tvrzení Bessière (1998) popsané výše ve spojitosti s chalupáři. Kromě obecné autenticity venkovské horské oblasti je další faktor rozvoje cestovního ruchu tzv. osobní dědictví, které Timothy a Boyd (2006) popisuje jako konkrétní místa

spojená s rodinou nebo osobní minulostí návštěvníků. Jeden z respondentů uvedl, že Dolní Dvůr každoročně navštěvují sudetští Němci, kteří byli odsunuti v roce 1945 a dodnes jsou velice citově vázáni na danou oblast. „*Vlastně každé rok tady máme sraz těch starejch rodáku, co ještě žijou. Letos to bude po 21. a stále sem jezdí. Jezděj si pobřečet, oni odešli mezi 5. – 16. rokem, je to jejich homeland*“ (místní podnikatel a zastupitel). Osobní dědictví je tedy jeden z faktorů rozvíjející cestovní ruch v Dolním Dvoře.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že je nutné, aby došlo k udržitelnému rozvoji turistické a interpretační infrastruktury, která však zároveň bude podporovat, ba dokonce rozvíjet místní dědictví a klidnou rodinnou atmosféru dané lokality.

4.4 Doporučení pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu v obci Dolní Dvůr

Na základě analýzy interpretační infrastruktury a rozhovorů s jednotlivými aktéry cestovního ruchu byly zjištěné některé důležité poznatky, které vypovídají o fungování udržitelného cestovního ruchu ve zkoumané lokalitě. Tyto poznatky byly diskutované s literaturou a dalšími okolnostmi, které cestovní ruch v obci ovlivňují.

Podle terénního šetření je nejvýznamnější problém rozvoje udržitelného cestovního ruchu nedostatečný lidský potenciál a negativní vývoj cestovního ruchu v minulosti, což má za následek nefungující spolupráci. Nefungující spolupráce zejména mezi místními podnikateli, ale také mezi podnikateli a obcí se společně s nedostatečnými finančními zdroji promítá ve formě nedostatečné turistické a interpretační infrastruktury. Vzhledem k nedostatku lidského potenciálu a nezájmu místních obyvatel o cestovní ruch zde nejsou dostatečně rozvíjeny interpretační prostředky, které jsou finančně relativně nenáročné, avšak vyžadují osobní angažovanost, jako jsou například aktuální webové stránky, oficiální profily na sociálních sítích, QR kódy apod. Vzhledem k nefungující spolupráci dochází zároveň k nedostatečné propagaci již vzniklé interpretační nebo turistické infrastruktury. Na druhé straně v obci dochází v poslední době k mírnému zlepšení podpory cestovního ruchu a vzájemné spolupráce. Dochází k budování některých interpretačních prostředků, zlepšuje se spolupráce zejména mezi podnikateli a místní samosprávou a je zde snaha některých podnikatelů o zlepšení turistického vyžití v obci. Ke zlepšení však dochází velice pomalu, což může způsobovat celkové klima v obci, kdy většina respondentů je

skeptická vůči jakémukoliv zlepšení. Téměř všichni respondenti si však jsou vědomi unikátnosti dané lokality, kterou vidí zejména v její poloze, klidné a rodinné atmosféře a harmonickému krajinnému rázu, což vnímají jako dostatečný potenciál, který by měl být využit a chráněn zároveň.

Na základě diskuze s teoretickou částí a názorů jednotlivých respondentů byla navržena řešení zjištěných problémů a nedostatků, která by mohla přispět ke zlepšení udržitelného cestovního ruchu, což by v konečném důsledku mohlo přispět k celkovému rozvoji obce.

Návrhy na zlepšení interpretace a propagace:

- informace na panelech podat poutavěji
- propojení jednotlivých vyhlídek prožitkovou stezkou
- vytvoření mapy s vyznačenými a popsány atraktivitami a ubytovateli dostupná v obci i na internetu
- vytvoření přehlednějších a aktuálnějších webových stránek obce a některých podnikatelů
- rozšíření propagace a interpretace na sociálních sítích
- rozšíření interpretační infrastruktury, na jejímž vzniku se budou podílet různí aktéři (QR kódy, naučné stezky, mapy na různých místech v obci...)
- vytvoření malého infocentra spojené s výstavou v prostorách obecního úřadu
- vytvoření místních produktů a místní značky (inspirace obcí Benecko)

Další návrhy na zlepšení cestovního ruchu v obci:

- koordinovaná spolupráce všech aktérů cestovního ruchu (zvýšení počtu místních podnikatelů v zastupitelstvu, překonání historických událostí, obnovení motivace místních podnikatelů...)
- rozšíření turistické infrastruktury (prodloužení vleku, zřízení restauračního zařízení, sáňkařské dráhy, přírodního koupaliště...)
- efektivnější získávání a přerozdělení finančních prostředků (více využívat dotačních titulů, výtěžky z cestovního ruchu investovat opět do cestovního ruchu nebo do občanské infrastruktury, která by kompenzovala možné negativní vlivy cestovního ruchu)
- příchod ekonomicky silných a podnikavých nových obyvatel, kteří by inspirovali ostatní

- podpora zájmu místních obyvatel o cestovní ruch a celkové dění v obci (výhody pro místní obyvatele plynoucí z cestovního ruchu, zapojení místních obyvatel do rozhodování o místním dědictví a vývoji cestovního ruchu...)
- podpora a zapojení místních sdružení do cestovního ruchu
- zapojení chalupářů do veřejného života v obci, popřípadě i do cestovního ruchu

Uvedené návrhy jsou samozřejmě ovlivněné mnoho dalšími faktory, které byly zmiňované v rámci vyhodnocení rozhovorů. Je důležité, aby v obci byly snahy o postupnou realizaci alespoň některých z těchto návrhů, na které pak bude možno navazovat dalšími.

5. Závěr

Jako hlavní cíl práce byla zvolena analýza interpretace místního dědictví a fungování udržitelného cestovního ruchu v obci Dolní Dvůr, kdy výsledkem měly být návrhy řešení zjištěných nedostatků. Kromě hlavního cíle bylo zvoleno několik dílčích cílů.

V teoretické části práce došlo k přiblížení problematiky místního dědictví a jeho interpretace v širší souvislosti udržitelného cestovního ruchu a venkovského cestovního ruchu, což je shrnuto v kapitole 2. Diskutované byly zejména jednotlivé složky místního dědictví (přírodní dědictví, kulturní dědictví, místní identita), následně byly rozebrány negativní i pozitivní vlivy cestovního ruchu na dané složky. Stěžejní částí byl popis problematiky interpretace a vzdělávání v rámci destinačního managementu udržitelného cestovního ruchu. Z teoretické části vyplynuly základní výzkumné otázky, které se promítají do dílčích cílů práce. Ke splnění hlavního i dílčích cílů a zodpovězení výzkumných otázek byly použity kvalitativní metody. V zájmovém území proběhlo terénní šetření a řízené polostrukturované rozhovory, které byly následně zpracovány metodou kódování.

Během terénního šetření došlo ke splnění dílčího cíle analyzovat interpretační infrastrukturu v obci a propagaci dané lokality v nejbližším infocentru a na internetu. Bylo zjištěno, že interpretační infrastruktura není dostatečně rozvinutá. V obci chybí zejména moderní prvky interpretace a propojení jednotlivých interpretačních prostředků. Stejně tak již vytvořená interpretace by potřebovala v mnoha případech upravit, aby vyhovovala obecným zásadám správné interpretace popsané v kapitole 2. Celkově je však v obci viditelný pokrok v rámci interpretace místního dědictví, kterého bylo docíleno během několika posledních let, což bylo potvrzeno i během uskutečněných rozhovorů. Propagace obce, ale i jednotlivých atrakcí a pořádaných akcí na internetu a v nejbližším infocentru se ukázala jako nedostatečná. Největší problém je neaktuálnost a nepřehlednost hlavních webových portálů.

Prostřednictvím řízených rozhovorů s různými aktéry cestovního ruchu došlo k naplnění dalších dvou cílů zjišťujících míru spolupráce jednotlivých aktérů a celkové fungování udržitelného cestovního ruchu v obci. Bylo zjištěno, že právě dlouhodobě nefungující spolupráce z velké části způsobuje nedostatečně rozvinutý udržitelný cestovní ruch. Jako další faktory negativně ovlivňující rozvoj udržitelného cestovního ruchu byly zjištěny

chybějící lidské zdroje, nedostatečně rozvinutá turistická infrastruktura, nezájem místních obyvatel o cestovní ruch, omezené finanční zdroje a historicky podmíněný dlouhodobě špatný vývoj cestovního ruchu, který ovlivňuje klima v obci dodnes. Na druhé straně byly zjištěné velké výhody dané lokalitou, kterými jsou bohaté místní dědictví, dobrá poloha, klid a rodinná atmosféra, které v sobě skrývají potenciál, jenž je nutné podpořit zlepšením výše popsaných nedostatků.

V rámci posledního cíle došlo k navržení možných řešení zjištěných nedostatků, která by měla vést k rozvoji udržitelného cestovního ruchu v obci. Jednotlivé návrhy byly definovány na základě obou částí terénního šetření a následné diskuzi s literaturou a dalšími okolnostmi ovlivňujícími cestovní ruch v obci.

Bakalářská práce splnila své cíle stanovené v úvodní části. Další výzkumy navazující na danou práci by mohly zjišťovat efektivnost interpretačních prostředků, ale i další možnosti rozvoje udržitelného cestovního ruchu pomocí dotazování samotných návštěvníků. Právě výzkum zaměřující se na spokojenost, potřeby a názory návštěvníků by mohl plnohodnotně doplnit předložený výzkum, který byl zaměřen čistě na interpretaci místního dědictví a fungování udržitelného cestovního ruchu ze strany místních aktérů, tedy ze strany nabídky.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- BEŇKOVÁ, V., ČINČERA, J. (2010): Prožitkové naučné stezky jako prostředek environmentální interpretace krajiny. *Envigogika*, 5, č. 2, s. 1–19.
- BESSIÈRE, J. (1998): Local development and heritage: traditional food and cuisine as tourist attractions in rural areas. *Sociologia Ruralis*, 38, č. 1, s. 21–34.
- BEVAN, B. (2014): The community, the interpreter and the co-produced project. *Interpretation Journal*, 19, č. 1, s. 19–21.
- CARR, A. (2004): Mountain places, cultural spaces: the interpretation of culturally significant landscapes. *Journal of Sustainable Tourism*, 12, č. 5, s. 432–459.
- CARROD, B., FYALL, A. (2000): Managing heritage tourism. *Annals of Tourism Research*, 27, č. 3, s. 682–708.
- CHROMÝ, P. (2009a): Kultura a prostor. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: *Kulturní regiony a geografie kultury*. ASPI, a. s., Praha, s. 17–26.
- CHROMÝ, P. (2009b): Kulturní regiony, jazykové a etnografické oblasti Česka. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: *Kulturní regiony a geografie kultury*. ASPI, a. s., Praha, s. 62–76.
- CHROMÝ, P. (2009c): Regionální identita. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: *Kulturní regiony a geografie kultury*. ASPI, a. s., Praha, s. 109–136.
- CÍLEK, V. (2008): *Dýchat s ptáky*. Dokořán, Praha, 248 s.
- DAVID, J., MÁCHA, P. (2014): *Názvy míst. Paměť, identita, kulturní dědictví*. Ostravská univerzita v Ostravě, Host, 240 s.
- DEMONJA, D., GREDIČAK, T. (2015): Kulturní dědictví a cestovní ruch: chorvatské zkušenosti. *Národopisná revue*, 15, č. 3, s. 307–317.
- FORMÁNKOVÁ, Z., VÁGNER, J. (2012): Geocaching jako inovativní možnost rozvoje lokálního cestovního ruchu. In: Holešínská, A. (ed.): *Sborník příspěvků*, 3. mezinárodní

kolokvium o cestovním ruchu. Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita, Pavlov, s. 7–25.

HAM, H. S., WEILER, B. (2012): Interpretation as the centrepiece of sustainable wildlife tourism. In: Harris, R., Griffin, T., Williams, P.: Sustainable tourism: a global perspective. Routledge, New York, s. 35–44.

HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Portál, Praha, 408 s.

HEŘMANOVÁ (2009): Kultura a rozvoj regionů. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, a. s., Praha, s. 181–302.

HOLEŠINSKÁ, A. (2010): Destinační management jako nástroj regionální politiky cestovního ruchu. Disertační práce, Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita, Brno, 135 s.

JAKUBÍKOVÁ, D. (2012): Marketing v cestovním ruchu – Jak uspět v domácí i světové konkurenci, Grada, Praha, 313 s.

JUŘINA, P. (2012): Krajina archeologická. In: Vnímání krajiny, Sborník z konference: Krajina jako duchovní dědictví. Obec širšího společenství českých unitářů, Praha, s. 19–23.

KUČERA, Z. (2009): Krajina jako dědictví. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, a. s., Praha, s. 156–180.

LÓRÁNT, D., TÜNDE, A. (2010): Responsible tourism and tourism ecology. Forum Geografic, 9, č. 9, s. 191–196.

LOULANSKI, T., LOULANSKI, V. (2011): The sustainable integration of cultural heritage and tourism: a meta-study. Journal of Sustainable Tourism, 19, č. 7, s. 837–862.

MARADA, M. (2009): Lidová architektura. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, a. s., Praha, s. 136–155.

MILOŠOVÁ, D., NEUŽIL, J., PÁSKOVÁ, M., PONDĚLÍČEK, M., SMUTEK, D., ŠTYRKÝ, D. (2014): Modul průvodce ekoturismu a geoturismu. Fakulta informatiky a managementu, Univerzita Hradec Králové, Gaudeamus, 158 s.

NADACE PARTNERSTVÍ (2004): Interpretace místního dědictví. Příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí. ZO ČSOP Veronica, Brno, 88 s.

- NADACE PARTNERSTVÍ (2011): Metodika o zásadách a metodách interpretace. MŽP, Brno, 81 s.
- NOVOTNÁ, M. (2005): Ohodnocení geografického potenciálu pro cestovní ruch. Katedra geografie, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita, Plzeň, s. 15–26.
- NURYANTI, W. (2005): The role of interpretation in ecotourism development. The Indonesian Institute of the Arts, s. 112–119.
- PÁSKOVÁ, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Univerzita Hradec Králové, Gaudeamus, 298 s.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR ČR, Praha, 448 s.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2007): Krajina vyhledávaná, konzumovaná, či tvořená cestovním ruchem. Geografické rozhledy, 16, č. 4, s. 6–9.
- PRCHALOVÁ, K., ŠINDELÁŘ, J. (2012): Cesta z města – Cesty za pověstí. In: Foltýn, D., Havlůjová, H. (ed.): Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit. BEZK, Praha, s. 134–141.
- ŠAUER, M. (2010): Produkt cestovního ruchu a jeho realizace na trhu. In: Holešínská, A. (ed.): Sborník příspěvků, 1. mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu. Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita, Pavlov, s. 169–178.
- ŠIFTA, M., CHROMÝ, P. (2014): Symboly a identita regionu: analýza vnímání přírodních symbolů oblastí s intenzivně přeměněnou krajinou v Česku. Geografický časopis, 66, č. 4, s. 401–415.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. (2007): Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Portál, Praha, 384 s.
- TILDEN, F. (1977): Interpreting our heritage. In: Xu H., Cui, Q., Ballantyne, R., Packer, J. (2013): Effective environmental interpretation at chinese natural attractions: the need for an aesthetic approach. Journal of Sustainable Tourism, 21, č. 1, s. 117–133.
- TIMOTHY, J., D., BOYD, S., W. (2006): Heritage tourism in the 21st century: valued traditions and new perspectives. Journal of Heritage Tourism, 1, č. 1, s. 1–16.
- UNWTO (1994): Recommendations on tourism statistics. Statistical Papers, 83 s.

VYSTOUPIL, J. (2008): Geografie cestovního ruchu. In: Toušek, V., Kunc J., Vystoupil J. a kol.: Ekonomická a sociální geografie. Nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, s. 295–332.

XU, H., CUI, Q., BALLANTYNE, R., PACKER, J. (2013): Effective environmental interpretation at chinese natural attractions: the need for an aesthetic approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 21, č. 1, s. 117–133.

ZDENĚK, J. (2014): Vyprávění o Dolním Dvoře. 2. vydání. Obec Dolní Dvůr, 112 s.

ZELENKA, J., A KOL. (2008): Percepce krajiny a genius Loci. *Fakulta informatiky a managementu, Univerzita Hradec Králové, Gaudeamus*, 325 s.

ZELENKA, J. (2011): Informační a komunikační technologie v cestovním ruchu. In: Seminář, Aktuální trendy cestovního ruchu v kontextu řešení regionálních disparit, Vysoká škola hotelová v Praze 8 s. r. o., Brno, s. 138–148.

Internetové zdroje

ČSÚ (2014): Veřejná databáze. Cestovní ruch [online]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jspx?page=statistiky#katalog=31742> [cit. 9.4.2016]

ČÚZK (2016): Geoprohlížeč [online]. Dostupné z: <http://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/> [cit. 8.4.2016]

Královehradecký kraj – turistický portál (2016) [online]. Dostupné z: www.hkregion.cz [cit. 15.4.2016]

Krkonoše (2016) [online]. Dostupné z: www.krkonose.eu [cit. 15.4.2016]

Kudy z Nudy (2016) [online]. Dostupné z: www.kudyznudy.cz [cit. 15.4.2016]

Obec Dolní Dvůr (2011): Průvodce historií [online]. Dostupné z: <http://dolnidvur.cz/pruvodce-historii/d-1232/p1=1128> [cit. 9.4.2016]

Obec Dolní Dvůr (2016) [online]. Dostupné z: www.dolnidvur.cz [cit. 15.4.2016]

Ski areál Luisino údolí (2016): Dolní Dvůr – Luisino údolí [online]. Dostupné z: <http://www.levnevleky.cz/> [cit. 9.4.2016]

Ski Family Dolní Dvůr (2016) [online]. Dostupné z: www.skifamily.cz [cit. 15.4.2016]

Ski Family Dolní Dvůr (2016): Popis a mapa ski areálu [online]. Dostupné z: <http://www.skifamily.cz/home/popis-arealu.html> [cit. 9.4.2016]

Správa KRNAP (2016): Územní ochrana Krkonoš [online]. Dostupné z: <http://www.krnep.cz/uzemni-ochrana-krkonos/> [cit. 8.4.2016]

Turistické regiony ČR (2016): Krkonoše [online]. Dostupné z: <http://www.tourism.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=114609> [cit. 8.4.2016]

Turistika (2016) [online]. Dostupné z: www.turistika.cz [cit. 15.4.2016]

UNESCO (1972): Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví [online]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf> [cit. 20.3.2016]

Obrázky

Obec Lánov (2016): Venkovské infocentrum mikroregionu. [online]. Dostupné z: <http://www.lanov.cz/obeclanov/infocentrum/info1.jpg> [cit. 15.4.2016]

Homolová Hana. Informační tabule vyhlídky u hřbitova [fotografie]

Neuman David. Vyhlídka nad penzionem Duha. [fotografie]

Podklady k mapám

Správa KRNAP (2015) Geoinformační server – digitální geografická data. Získáno 11.4.2015

Geodatabáze ArcČR 500 (2003) ARCDATA Praha, s.r.o. 15.3.2015

ČÚZK (2016): Základní mapa 1:25 000 – WMS. Dostupné z: <http://www.cuzk.cz>